

LÄTI-EESTI TULEVIKUKOOSTÖÖ RAPORT
ZIŅOJUMS PAR LATVIJAS-IGAUNIJAS NĀKOTNES SADARBĪBU
LATVIAN-ESTONIAN FUTURE CO-OPERATION REPORT

Andris Razāns, Anvar Samost

Lāti-Eesti tulevikukoostöö raport
Ziņojums par Latvijas-Igaunijas nākotnes sadarbību
Latvian-Estonian Future Co-Operation Report

Autorid: Andris Razāns ja Anvar Samost
Autori: Andris Razāns un Anvars Samosts
By Andris Razāns and Anvar Samost

Kūljendaja: DADA AD OÜ
Salicģjs: DADA AD OÜ
Layout: DADA AD OÜ

Trūkkija: AS Aktaprint
Lespiedģjs: AS Aktaprint
Print: AS Aktaprint

ISBN 978-9985-9649-3-4

© Riiģikantslei 2010

LÄTI-EESTI TULEVIKUKOOSTÖÖ RAPORT

Autorid: Andris Razāns ja Anvar Samost

SISSEJUHATUS

Käesoleva raporti tellisid 2009. aasta septembris Eesti Vabariigi peaminister Andrus Ansip ja Läti Vabariigi peaminister Valdis Dombrovskis, kes soovisid saada paremat ja avaramat ülevaadet Läti-Eesti koostööpotentsiaalidest tulevikus ning vormistada konkreetseid ettepanekuid kahepoolseks tegevuseks. Raporti koostamine 2010. aasta suveks tehti ülesandeks kahele sõltumatule raportöörile – Anvar Samostile Eesti poolelt ja Andris Razānsile Läti poolelt.

Raporti autoritena oleme dokumendi koostamisel lähtunud endale teadaolevatest faktidest ja enda hinnangutest praeguste kahepoolsete suhete ja eeldatavate tulevaste arengute kohta. Käesoleva dokumendi koostamiseks intervjuerisime paljusid inimesi nii Eestis kui Lätis ning oleme väga tänulikud kõigile neile, kes olid nõus intervjuude käigus või kirja teel meiega oma visioone, arvamusi ja ideid jagama. Siiski tahame rõhutada, et kõik raportis kasutatud mõtted ja ettepanekud vastavad meie enda tõekspidamistele ja seisukohtadele.

Raportisse kaasatud ideid tuleks vaadelda üksnes esialgsete ettepanekute valikuna. Me teame, et see valik ei ole lõplik ning kõiki sellesse kuuluvaid ettepanekuid ei rakendata. Samas oleks isegi raporti ideede osaline rakendamine kahe naaberriigi elanike jaoks kasulik. Meie eesmärk raporti koos-

tamisel oli ka laiapõhjalisema diskussiooni tekitamine Läti-Eesti suhete teemal. Meile valmistaks rõõmu, kui sellise diskussiooni tulemusena suureneks eestlaste ja lätlaste ühishuvide osakaal, tekiks uusi riikidevahelist koostööd puudutavaid ideid või arendataks edasi raportis tehtud ettepanekuid.

Meie teadmistepagas Läti ja Eesti kohta suurenes raporti koostamise käigus märkimisväärselt. Avastasime, et tegelikult on meie riikide vaheline suhtlus sageli igal tasandil tunduvalt tihedam, kui üldiselt arvatakse. See näitab, et peaksime parandama naaberriikide vaheliste suhete meediakajastust, intensiivistama teabevahetust ja tundma suuremat huvi oma naabrite vastu.

Raport koosneb neljast osast. Esimeses osas oleme pööranud tähelepanu Eesti-Läti suhete minevikule ja olevikule. Teine osa koosneb konkreetsetest ettepanekutest selle kohta, kuidas kahte naaberriiki omavahel veelgi lähendada ning seeläbi suurendada kasu, mida mõlema riigi elanikud kahepoolsest koostööst saavad. Kolmandas osas pakume välja mõned üksikasjalikud ideed raporti ettepanekute rakendamise kohta. Raporti viimases osas esitame mängulise kujutluspildi Lätist ja Eestist aastal 2020, kus osutame, milline meie regioon olla võiks, kui kõik raporti ettepanekud (ja paljud muud positiivsed arengud) tõeks saavad.

I OSA: LÄTI JA EESTI – MINEVIK JA OLEVİK

Läti ja Eesti on 21. sajandi alguseks edukalt naasnud sõltumatute Euroopa riikide perre. Tänu ühisele ajaloole, kultuurilistele ja hingelistele sarnasustele ning geograafilisele lähedusele on kahel riigil võimalik arendada välja suhe, mis teeniks parimal võimalikul moel nii Eesti kui Läti rahva huve.

Me ei pea omavahelisi suhteid tühjale kohale rajama. Euroopa Liidu liikmelisust ei tohiks näha mõlema riigi ainsa ja piisava identiteeditoome elemendina. Loeb ka ühine elukoht ja ajalugu.

Asukoht Läänemere kagurannikul on juba sajandeid tinginud selle, kuidas eestlased ja lätlased suhtlevad omavahel ning teiste lähedaste ja kaugete rahvastega.

Mõlema riigi ja rahva identiteedid on välja kujunenud läbi ühise ajaloo ning seda protsessi on lisaks lähiajaloole mõjutanud ka mitmed meid sajandite kestel ühendanud sidemed.

Raportööre üllatas minevikus suurt osa tänapäeva Eesti ja Läti territooriumidest ühendanud ajaloolise Liivimaa identiteedi suur mõju mõlemas riigis elanud ja ka tänapäeval elavatele inimestele. Paljudele tundub täiesti loomulikuna seostada konkreetseid kahepoolseid projekte või nende arendamise visioone Liivimaa ideega. On selge, et meie identiteetide ühisosa moodustavat Liivimaa pärandit tasub sagedamini ära kasutada.

Lätlased ja eestlased seisid möödunud sajandil silmitsi sarnaste ajalooliste proovikividega ning riikide poliitiline ja majanduslik areng oli suures osas sarnane. Mõlemad saavutasid iseseisvuse Esimese maailmasõja tagajärjena ja kaotasid selle Teise maailmasõja käigus. Naaberriigid taastasid iseseisvuse XX sajandi kõige positiivsema geopolitilise arengu – Nõukogude Liidu lagunemise – tulemusena.

Iseseisvuse taastamise järel olid nii Läti kui Eesti hõivatud omariikluse ülesehitamisega. Seda seostati tihti vajadusega tõestada kummagi riigi ainulaadsust ning vahel isegi ühtse Balti identiteedi vastustamisega. Tuleb rõhutada, et Balti regiooni kuulumist on sageli tajutud ebaõigesti kui vastuseisu laiema Põhja-Euroopa identiteedi omandamisele, mida Läti ja Eesti loomulikult Leedu ja Põhjamaadega jagavad.

On iseenesest mõistetav, et Põhja-Euroopa identiteedi tugevdamine on nii Läti kui Eesti pikaajalistestrateegilistest huvide seisukohast oluline. Silma torkab vajadus toetada olemasolevat väga laialdast isikutevaheliste kontaktide võrgustikku

Balti riikide ja Põhjamaade vaheliste ärisuhete tihendamise, energiaturgude lõimumise ning suurema hulga mitteametlike kontaktide loomise ja arendamisega kõnealuste riikide poliitilise, kultuurilise, haridusliku ja teadusliku eliidi vahel. Balti riikide konstruktiivne ja sihipärane ühistegevus ning sellest tulenev kahepoolne Läti-Eesti koostöö võib anda olulise panuse Põhja-Euroopa laiema regionaalse identiteedi kujunemisse.

Kuigi praegune ülemaailmne finantskriis on Läti ja Eestit mõjutanud erineval määral, seisavad mõlemad riigid silmitsi sarnaste turvalisust ja arengut puudutavate probleemidega. Hetkel ei kuulu kõige kiiremini areneva majandusega riigid Euroopa Liitu ega asu Läänemere regioonis. Välja on arenemas uued jõukeskused. Mitmes küsimuses on riikidel nagu Hiina, India ja Brasiilia juba praegu suur mõju ülemaailmsete majandussuundumuste ja maailmamajanduse uue struktuuri kujunemisele. Läti ja Eesti jaoks on väga tähtis leida uusi võimalusi nendest arengutest kasu lõikamiseks.

NATO-liikmelisus on mõlemale riigile taganud ennenägematu turvalisuse ja välise julgeoleku. See on jääv väärtus. Samas tuleb alliansil tegemist teha uute julgeolekuohtudega, mis on seotud massihävitusselvade leviku, küberterrorismi, ressursside vähesuse ja migratsiooniga. Nende ohtudega toimetulekuks on NATO sunnitud muutuma. Läti ja Eesti ülesanne on tegutseda usaldusväärsete liitlastena, hoolitsedes samas selle eest, et NATO tagaks neile täieliku kollektiivkaitse võimekuse. NATO, Euroopa Liidu ja Schengeni viisaruumiga liitunud Läti ja Eesti vaheline regionaalne ja kahepoolne koostöö on omandanud uue ratsionaalse dimensiooni ja väärtuse.

Oleme pärast eraldiseisvate arenguradade otsinguid jõudnud punkti, kus riikidevahelise koostöö eelised on muutunud ilmseks:

- oma tegevusi ühtlustades saavad Läti ja Eesti muuta end atraktiivsemaks tihti palju suuremate rahvusvaheliste koostööpartnerite jaoks;
- koostöö tagab tasakaalustatud regionaalse arengu. Läänemerega piirnevate riikide lõimumise tulemusena on tekkimas EL-i üks kõige kiiremini arenevaid piirkondi. Eesti ja Läti asuvad selle piirkonna väga dünaamilises keskmes, sest neist ühele poole jäävad Saksamaa ja Poola ning teisele poole Venemaa. Selle ainulaadse eelise täielikuks

- ärakasutamiseks peavad Eesti ja Läti üheskoos pingutama;
- ühiselt saavad Läti ja Eesti ennast paremini kuuldavaks teha ja oma sõnumeid jõuliselt väljendada;
- tihedam koostöö võimaldab tõhusamalt ära kasutada meie piiratud inimkapitali ja muid ressursse;
- Euroopa Liidu ja Schengeni viisaruumiga liitumisest tulenevate lisavõimaluste kasutamine viib Läti ja Eesti piiriülese koostöö uuele tasandile ning edendab piirialade arengut.

Vaatamata sellele, et Läti ja Eesti teevad tihedat poliitilist koostööd ja on 1990. aastate algusega võrreldes enam lõimunud, jääb suur osa lõimumis- ja koostööpotentsiaalistski kasutamata.

Tänaseid Läti ja Eesti vahelisi suhteid kirjeldatakse enamasti väga heade või isegi suurepärasena. Kahe riigi ametiisikute vahel on välja arenenud hea ametlik ja teatud määral ka mitteametlik dialoog ning koostöö põhineb arenenud õiguslikel alustel. Hetkel ei ole pooltevahelises suhtluses poolleilolevaid punkte.

Samas on selge, et isiklikud igapäevased kontaktid Läti ja Eesti inimeste vahel ei ole piisavalt tihedad. Võrreldes näiteks Eesti ja Soome vaheliste suhetega, teatakse mõlemas ühiskonnas tegelikult vähe naaberriigi arengutest ja suundumustest. Maailmakuulsa poptähe kontsert tõi 2009. aasta augustis Eestisse ühe päeva jooksul 15 000 lätlast, mis on ilmselt suurim arv lätlast, kes Eesti ajaloo jooksul korruga riiki on saabunud. Ent umbes sama palju soomlast külastab Eestit ükskõik millisel suvepäeval. Seetõttu valitseb riikide vahel praegu n-ö ametlik sõprus – me kordame ikka ja jälle, et lätlased ja eestlased on ajalooliselt väga lähedased, kuid ei tea tegelikult eriti palju naaberriigi hetkeseisu kohta ja ei usu eriti oma sarnasusse. Samuti tuleb täheldada, et koostöö rakendamise puhul on mõlemad pooled jätnud kahe silma vahele tegelikud pikaajalise koostöö kaudu sündiva sünergia allikad.

Riikidevaheliste suhete arengut takistavad olulised väärarusaamad ja stereotüübid. Läti on liialt paljude eestlaste jaoks kauge ja vahel ka negatiivne näide. Eesti on paljude lätlaste jaoks positiivne eesküju, kuid seda teadmist on keeruline aktsepteerida emotsionaalse barjääri tõttu. Üldiselt on igapäevane vastastikune huvi üsna nõrk. Ainus viis meie suhet vähem stereotüüpidel põhinevaks muuta on suurendada omavahelise suhtluse kaudu meie teadlikkust teineteisest.

Lätil ja Eestil on mitmeid jagatud väärtusi ja ühishuve:

- ESITEKS: ühine arusaam, et meie riigid on ainsad kohad maailmas, kus saab säilitada ja arendada läti ja eesti keelt ja kultuuri;
- TEISEKS: nägemus meie ühiskondade ja kultuuride kuulumisest Põhja-Euroopa kultuuriruumi;
- KOLMANDAKS: pühendumine elatustaseme tõstmisele ja jätkusuutliku majanduskasvu tagamisele;
- NELJANDAKS: sügav huvi EL-i ja NATO rollide tugevdamise ning nimetatud organisatsioonide sisese lõimumise edendamise vastu;
- VIIEKSAKS: soov ühineda Euroopa Rahaliiduga ja võtta kasutusse euro;
- KUUEKSAKS: kasvav huvi puhta keskkonna ja ökoloogiliselt säästliku eluviisi säilitamise vastu ning nende eesmärkide saavutamiseks tehtavad pingutused;
- SEITSEMENDAKS: soov olla ülemaailmselt konkurentsivõimeline ja kohalikul tasandil andekate inimeste jaoks atraktiivne; arusaam, et ande väljakujundamisse tuleb investeerida;
- KAHEKSANDAKS: mõlemad riigid mõistavad, et neil ei ole enam võimalik välismaiseid otseinvesteeringuid tootmis- või teenindussektorisse ligi tõmmata üksnes odava ja tööka tööjõu abil. Välismaiste otseinvesteeringute ligi tõmbamiseks tuleb parandada töötajate haridustaset ja suurendada tõhusust;
- ÜHEKSANDAKS: innovatsiooni kui majanduskasvu mootori edendamine.

On aga tegureid, mis vastastikuse usalduse tekkimist ja seega ka sügavamast riikidevahelist koostööd takistavad:

- praegused nähtavalt erinevad poliitilised tavad;
- asjatundmatud ja vahel ka ülbed hoiakud;
- erinev pühendumine pikaajaliste eesmärkide saavutamisele;
- isegi kui kahe riigi vahel on olemas selge strateegiline konsensus selle kohta, kuidas Venemaaga suhteid arendada, kasutatakse selle rakendamiseks erinevaid meetodeid.

On mitmeid praktilisi takistusi, mis meie ühiste huvide saavutamist raskendavad:

- Läti ja Eesti näevad teineteist sageli konkurentidena;
- üksikisikute vaheliste isiklike kontaktide maht on väike;
- liiga palju toimub vormitäreks korraldatud kohtumisi ning valdkondade eliidi esindajad

ja eksperdid suhtlevad liiga vähe strateegilisel tasandil, ilma jutupunkte järgimata;

- poliitikud on kõhklevad pikaajalise mõjuga kahepoolsete eesmärkide rakendamisel;
- koostööprojektidest huvitatud ja nende elluviimiseks võimelisi inimesi on liiga vähe ning koostööd pärsib teineteise keelte piiratud tundmine;
- Lätis ja Eestis on üldse liiga vähe inimesi: olemasolevate kõrgkoolide jaoks ei jätku piisavalt tudengeid, ebapiisav tarbijaskond ei hoiu alal tõhusat konkurentsi, infrast-

ruktuuri kasutajate vähene hulk ei õigusta investeeringuid;

- Läti ja Eesti pealinnade vahelist suhtelist kaugust rõhutab ebapiisav transpordiühendus, mis toob endaga kaasa emotsionaalse eemaldumise;
- energiaturgude erinev liberaliseerimise aste ning erinevad eelistused toimiva riikliku energialiikide kombinatsiooni osas.

Oma raporti järgmises osas pakume välja ideid selle kohta, kuidas Läti ja Eesti vahelise koostööga seotud takistusi ületada.

II OSA: KUIDAS RIIKE OMAVAHEL LÄHENDADA

INIMESTEVAHELISED KONTAKTID

Tänapäeval on Läti diasporaa Eestis ja Eesti diasporaa Lätis üsna väikesed – 2009. aastal elas Eestis 2199 lätlast (andmed saadud Eesti Statistikaametilt), ja Lätis elas 2480 eestlast (andmed saadud Läti Statistika Keskbüroolt – LSK). Kahe riigi vahel saab paralleelse tõmmata ka vastastikuse rände puhul – LSK andmetel siirdus 2009. aastal ühest riigist teise 227 inimest: 97 inimest Eestist Lätisse ja 130 inimest Lätist Eestisse. Kuigi lätlaste ja eestlaste vahelisi segaabielusid sõlmitakse, peetakse neid pigem erandlikuks kui üldlevinud nähtuseks.

Kahe riigi vahel reisitakse sageli – LSK 2008. aasta andmeil, mis kajastavad aega, mil majanduskriis ei olnud veel reisimist mõjutanud, reisisi Lätist Eestisse 614 800 korral ja Eestist Lätisse 1 384 600 korral (need näitajad hõlmavad nii läbisõite kui pikemaid peatumisi vastavas riigis).

Kuigi Eestis on loodud võimalusi läti keele õppimiseks ja Lätis eesti keele õppimiseks (näiteks pakub Läti Ülikool tudengitele soome-ugri õppekava ja eesti keelt on võimalik õppida Riia Eesti koolis; läti keele kursusi on võimalik võtta Tartu Ülikooli keelekeskuses ja paaris piirialadel asuvas Eesti koolis), on naaberriigi keele oskajate arv üsna väike – mõlema keele oskajaid leidub vähe isegi sellises kohas nagu Valka/Valga. Puudulikud teadmised naaberahva keele kohta ning selle vähene kasutamine turismi-, kommerts-, kultuuri- ja muude toodete pakkumisel tekitab psühholoogilise barjääri, mis takistab kahe riigi vahelist tihedamat ja sügavamat suhtlust.

Keeleprobleemi rõhutab ka tänapäevase põhjaliku sõnaraamatu puudumine.

Suhtlus lätlaste ja eestlaste vahel on tunduvalt intensiivsem ja tihedam tööalastes olukordades. Sellistel puhkudel kasutatakse aga inglise või vene keelt. Sellised formaalseid töölaseid raamistikke saaks kasutada laiemalt mitteformaalsete kontaktide süvendamiseks.

Ettepanekud:

- Läti ja Eesti eliidi vahel peaks toimuma tihedam suhtlus, et vastastikune usaldus kasvaks. Suhtluse edendamiseks soovitame luua süsteemi Läti ja Eesti eliidi regulaarsete kohtumiste korraldamiseks. Meie hinnangul oleks hea eeskuju selliste kohtumiste jaoks Eestis regulaarselt korraldatavad ja ennast tõestanud kõrgemad riigikaitse kursused. Sarnased Läti-Eesti kõrgetasemelised kursused, mida korraldataks kaks korda aastas nädalapikkuste üritustena, peaksid kokku tooma osalejad olulistelt positsioonidelt avalikus, era- ja valitsusvälises sektoris. Lisaks parema ülevaate omandamisele julgeoleku- ja kaitsepoliitika mitmesugustest aspektidest, oleks osalejatel võimalik luua mitteformaalseid suhteid.
- Riigiametnike vahetusprogrammide korraldamine ministeeriumide ja muude valitsusasutuste vahel, alustades riikide välisministeeriumidest.
- Kiirema ja mugavama transpordiühenduse loomine pealinnade ja muude regioonide vahel aitaks kaasa turismi arengule ning isiklike ja ärikontaktide tekkimisele. Rail Baltica projekti ei tohiks hinnata üksnes praeguse kahe pealinna vahel reisijate arvu põhjal, sest kiire rongiühenduse loomine ise suurendab linnadevahelist liiklust plahvatuslikult. Vaatamata Rail Baltica marsruudi lõplikule valikule peaksid nii Tallinna-Riia kui Tartu-Riia rongiühendused tegema võimalikuks ühest linnast teise reisimise vähem kui kolme tunniga.
- Tuleks luua tingimused kaasaegsete ja põhjalike läti-eesti ja eesti-läti sõnaraamatute koostamiseks. Koostatavatel sõnaraamatutel peaksid olema ka internetis tasuta pakutavad pidevalt arenevad versioonid. Vaja on ka algtaseme keeleõpikuid.
- Tuleks julgustada ja toetada kontaktide loomist sarnaste gruppide vahel Läti ja Eesti ühiskonnas, kaasa arvatud tudengiorganisatsioonid, koolid, koorid, vabaühendused, kohalikud omavalitsused ja kunstnikud; tuleks koostada ja interneti vahendusel kättesaadavaks teha elektroonilised andmebaasid, mis sisaldaks teavet naaberriigi partneritega koostöö arendamisest huvitatud teadlaste, kultuuritegelaste, vabaühenduste ja koolide kohta.
- Eesti ja Läti riigijuhid peaksid regulaarselt

külastama naaberriigi rahvuspüha tähistamise tseremooniaid. Tuleks ellu viia Cēsises 23. juunil ühise Võidupüha paraadi korraldamise plaan. Avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid peaksid üle kandma naaberriigi rahvuspüha tähistamisele pühendatud programme.

- Vajalik on meie riikides toimuvate sündmuste ja arengute vastastikuse kajastamise edendamine. Avalik-õiguslikel ringhäälinguorganisatsioonidel peaks olema püsikorrespondent naaberriigi pealinnas ning ajalehed peaksid naaberriigis toimuvale rohkem leheruumi pühendama.
- Hädavajalik on riikide vahelise emotsionaalse ja suhtumusliku lõhe kahandamine. Peame jälgima oma retoorikat, et Läti ja Eesti vahelist naabritunnet emotsionaalselt võimendada.

RAHANDUS, ENERGIA, TRANSPORT

Rahanduse, energia ja transpordi valdkonnas peaksid mõlemad riigid püüdma rakendada poliitikat, mis viiks turgude tegeliku lõimumiseni ning äritingimuste märkimisväärse lahknevuse kadumiseni. On oluline silmas pidada, et selline poliitika viiks meid ka suurema lõimumiseni Põhjamaade majandustega. Selline areng tugevdaks meie majandusi Euroopa turu raames.

Kuigi Läti ja Eesti majanduse ülesehitus on üsna sarnane, on hiljutine majanduskriis suurendanud erinevusi Läti ja Eesti majanduslike väljavaadete vahel. Näiteks suutis Eesti 2010. aastal täita Maastrichti kriteeriumid, mis peaksid võimaldama riigil ühineda euroalaga plaanipäraselt 2011. aastal. Hoolimata välisvõla märkimisväärsest kasvust ja 2009. tehtud suurtest struktuurilistest ümberkorraldustest, on Läti võtnud eesmärgiks euroalaga ühinemise 2014. aastal.

Läti ja Eesti majandushuvid kolmandatel turgudel on üsna sarnased – väga lihtsalt öeldes on mõlema riigi eesmärk ekspordida oma tooteid ja tõmmata ligi turiste. Kolmandatele turgudele suunatud tegevuse puhul on koostööpotentsiaali ja ressursside ühendamise võimaluste kasutamine jäänud seni ikkagi väga piiratuks.

Riikide vahel toimub aktiivne kahepoolne majanduskoostöö. Eesti on traditsiooniliselt olnud üks Läti olulisemaid majanduspartnereid ning on tähtsuselt teisel kohal ekspordi valdkonnas ja viiendal kohal impordi valdkonnas. Sama võib öelda Läti rolli kohta Eesti poolt vaadatuna: Läti

on olnud Eesti tähtsuselt neljas impordi- ja ekspordipartner. Eesti on Läti suurim välisinvestor ning suurem osa Eestist pärinevatest investeeringutest kuuluvad rahanduse valdkonda.

Energiasektoriga seotud küsimustes on koostöö toimunud peamiselt laiemal Balti või EL-i riikide koostöö raames.

Transpordi infrastruktuuri valdkonnas on hiljuti märkimisväärselt paranenud kahe riigi pealinnade vaheline maanteeühendus. Loodud on populaarsed lennuühendused Riia ja Tallinna vahel (2009. aastal teenindati 149 749 reisijat) ning Riia ja Tartu vahel. Riia lennujaamast on saanud ka populaarne transiidilennujaam, mida eestlased kasutavad Euroopasse, ida pool asuvasse naaberriikidesse ja Aiasse lendamiseks. Siiski on transpordisektoriga seotud veel väga tõsiseid probleeme, millest kõige päevakajalisemad on kiire rongiühenduse loomine Riia ja Tallinna ning Riia ja Tartu vahel, Riia ja Tartu vahelise maantee kvaliteedi parandamine, ent ka väiksemate piiriülestuste taastamine.

Ettepanekud:

- Mõlema riigi valitsused peavad euro plaanikohaselt kasutusele võtma, mis tähendab Eesti liitumist euroalaga 2011. aastal ja Läti liitumist 2014. aastal.
- Kõik suured transpordiga seotud programmid tuleks omavahel tihedalt koordineerida.
- Valitsused ja kohalikud omavalitsused peaksid prioriteetsena käsutama Rail Baltica projekti ja muid Läti ja Eesti vaheliste ühendustega seotud transpordi infrastruktuuri projekte, näiteks endiste piiriülestuste taastamist, Tartu-Riia maantee parandamist, Valmiera-Viljandi ja Valmiera-Pärnu bussiliinide projekte ning Ventspils ja Saaremaa vahelise laevaühenduse projekti.
- Nii Läti kui Eesti huvides on ühise Balti energiaturu loomine, mis oleks lõimitud EL-i energiaturu ja Põhjamaade energiaturuga Läänemerd ületavate elektrivõrkude ühenduste kaudu.
- Läti-Eesti elektrivõrgu ühenduse võimsust tuleks suurendada praeguselt 700 MW-lt 1000 MW-ni ning ühenduse töökindlust tuleks parandada.
- Läti ja Eesti peaksid aktiivselt pingutama EL-i energiapoliitika, kaasa arvatud selle Venemaaga seotud aspektide osas ühisele seisukohale jõudmise nimel.

- Läti ja Eesti peaksid tegema koostööd konkurentsi suurendamiseks maagaasisektoris ja selle sektori mitmekesistamiseks riiklikul, regionaalsel ja EL-i tasandil.
- Läti ja Eesti peaksid vastastikku konsulteerima maksupoliitika muutmise teemadel, et hinnata muutuste võimalikku kaudset mõju.
- Kasulik oleks maksusüsteemide jätkuv ühtlustamine.
- Läti ja Eesti peaksid tegema võimalikult palju koostööd ühiseks osalemiseks rahvusvahelistel majanduse ja mainekujundusega seotud esindusüritustel (näiteks World EXPO, kuid ka väiksema mastaabiga üritused).
- Mõlemad riigid peaksid naabriga arvestama strateegilise planeerimise projektide väljatöötamisel (näiteks Kasvuvisioon 2018 või Läti jätkusuutliku arengu strateegia aastani 2030).

VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA KÜSIMUSED

Läti ja Eesti ametiisikute, diplomaatide ja riigiametnike vaheline lähedase koostöö traditsioon on aastate jooksul hästi juurdunud. Arvestades mõlema maa riiklike huvide loomulikku lähedust ja sellest tulenevat seisukohtade sarnasust enamikes küsimustes, on ametkondade vahelisest koostööst tulenev kasu enesestmõistetav. Kuigi stereotüübid ja omavaheline konkurents võivad pärssida laiapõhjalisemat või sügavamalt koostööd mõnedes küsimustes, on vastastikusest koostööst ja konsulteerimisest saanud väljakujunenud tava. Hiljuti andis riikidevahelisele tihedamale praktilisele koostööle uue tõuke vajadus arendada välja välis- ja julgeolekupoliitikat puudutavaid odavaid ja tõhusaid lahendusi. Hea näide sellistest lahendustest on meie koostöö Egiptuses, kus alates 2010. aasta 1. jaanuarist Eesti ja Läti saatkonna-oonet jagavad.

Vaatamata kahepoolsete kohtumiste suurele hulgale ja kohtumiste ajakava pingelisusele valitseb arvamus, et osa tööst tehakse enamjaolt vormitüüpideks ning ei toimu tõelisi diskussioone, kus loobutaks jutupunktide järgimisest.

Läti ja Eesti välis- ja julgeolekupoliitikaga seotud huvide edendamine rahvusvahelises keskkonnas muutuks lihtsamaks kui mõlemad riigid tugevdaksid oma pingutusi ühiste käsitlusviiside leidmiseks mitmete välis- ja julgeolekupoliitika küsimuste alal.

Ettepanekud:

- Läti ja Eesti koos teiste partneritega peavad edendama tugevamat ja laialdasemat lõimumist Balti riikide ja Põhjamaade vahel; meie huvides on tagada, et selle suhte saatust ei otsusta lühemas perspektiivis kasu taotlev ühepoolne ootunism, mis tõusis esile praeguse rahandus- ja majanduskriisi ajal, vaid põhjalikult läbi mõeldud ning pike-male perspektiivile suunatud julgeoleku-kaalutlused. Selle eesmärgi saavutamiseks peaksid Läti ja Eesti aktiivselt tegelema Balti riikide ja Põhjamaade koostöö ümberhinda-mise protsessiga.
- Läti ja Eesti peaksid oma tegevusega suurenda-ma Balti riikide nähtavust Põhjamaades ja vastupidi.
- Kasulik oleks ministrite tasandil ühiste visiitide korraldamine kolmandatesse riikidesse, eriti EL-i naaberriikidesse.
- Riikidevaheline koostöö lisaks väärtust avaliku diskussioonile välis- ja julgeolekuküsi-muste üle. Pakume välja kahe hea mainega ürituse ühekordset vahetamist: Lennart Meri konverentsi viimist Tallinnast Riiga ning Riia konverentsi toomist Tallinnasse.
- Läti ja Eesti peaksid jätkama mainekujundust, mille raames näidatakse ennast IT- ja küber-julgeoleku küsimustes arenenud riikidena.
- EL-i idapoolseid naaberriike ja -regioone puudutavate teadmiste ja valdkondliku võimekuse edendamiseks ning oma näge-muse ühtlustamiseks nende riikide suhtes on vaja teha keskendatud ühised jõupin-gutusi ja eraldada vajalikke ressursse. Meie soovile olla tunnustatud ekspertidena, kes mõistavad oma Ida-Euroopa naabreid, tuleks anda realne sisu.
- Läti ja Eesti välisministeeriumid peaksid otsima võimalusi ühiseks tegutsemiseks, kaaludes näiteks võimalust mõlema riigi kulude vähen-damiseks uute ühiste diplomaatiliste esin-duste loomise teel. Ühiste diplomaatiliste esinduste võrgustikku tuleks laiendada, eriti võttes arvesse mõlema riigi soovi arendada välja tugev ekspordipõhine majandus.
- Kulutõhususe põhimõtet tuleks järgida ka muudes valdkondades; Eesti ja Läti riigi-ametid peaksid kaaluma võimaluse korral ühishangete korraldamist.

KOOSTÖÖ EL-I RAAMES

Eesti ja Läti vaheline koostöö EL-is, samuti nagu välispoliitika alal laiemalt, on traditsiooniliselt olnud väga hästi välja arendatud ja aktiivne. Tava-pärane on olnud vastastikuse toe pakkumine ja konsulteerimine konkreetsetes küsimustes.

Ettepanekud:

- Tihedam mitteametlik konsulteerimine, koostöö ja ühiste visioonide määratlemine EL-i tuleviku seisukohast murrangulistes küsimustes ning muude strateegilise arenguga seotud otsuste tegemisel.
- EL-i välispoliitiliste otsustega seotud ühis-huve tuleks jõulisemalt ja aktiivsemalt propageerida.
- Tuleks teha koostööd EL-i eesistujariigi rolli kandmiseks valmistumisel, sõnastada ühiseid prioriteete ja sihte.

HARIDUS, TEADUS, TEHNOLOOGIA

Hetkel on üks selle valdkonnaga seotud põhiprobleeme haridus- ja teadusastutuste üleküllus mõlemas riigis. LSK andmeil tegutses Lätis 2008/2009. õppe-aastal 60 kõrgkooli. Eesti Statistikaameti andmed näitavad, et 2009. aastal tegutses Eestis 34 kõrg-haridusasutust. Selline olukord tekitab nii Läti kui Eesti võrdlemisi väikesel haridusturul ülemäära konkurentsi, mille tagajärjel ei parane hariduse kvaliteet, vaid pigem vastupidi – inim-, finants- ja materiaalsed ressursid killustuvad ja neid ei kasu-tata mõistlikult. Olukord uurimis- ja arendustege-vuse valdkonnas on mõnes mõttes sarnane: 2008. aastal tegeles Lätis uurimis- ja arendustegevusega 463 organisatsiooni, kus töötas kokku 4370 inimest. Eestis töötas selles valdkonnas 9621 inimest. Samas on rahvusvahelistes teadusajakirjades avaldatud artiklite ning saadud rahvusvaheliste stipendiu-mide hulk ülimalt väike, mistõttu tekib küsimus, kas olemasolevaid ressursse kasutatakse õigesti.

Hetkel on piiratud ka Läti ja Eesti vahelised akadeemilised vahetused: 2008/2009. õppeaastal õppis Lätis 88 eesti tudengit; 2009. aastal tegeles Eestis õppetööga 120 läti tudengit.

Seetõttu on haridus, teadus ja tehnoloogia valdkonnad, kus Eesti ja Läti ühised ja koordi-neeritud pingutused ning intensiivne suhtlus ja koostöö võiksid olla väga kasulikud.

Ettepanekud:

- Korraldada võiks ühise teostatavusuuringu,

kus vaadeldaks kõrgharidussüsteemi üles-ehituse ühtlustamist ning ülikoolide spet-sialiseerumise koordineerimist.

- Läti ja Eesti peavad tegema tihedamat koostööd rahvusvaheliste stipendiumide saamiseks. Intensiivsemat koostööd peaks tegema stipendiumitaotluste hindamisel.
- Koostööd peaks arendama meie kõrgkoo-lide ühise esindamise alal rahvusvahelisel tasandil.
- Riigid peaksid soodustama ja toetama vastas-tikust tudengivahetust. Kumbki valitsus võiks naaberriigi tudengitele igal aastal pakkuda 100 stipendiumit riigi parimates ülikoolides õppimiseks.
- Mõlema valitsuse toetust väärrib Stockholmi Kõrgem Majanduskool Riias kui tõhusalt toimiv struktuur, mis pakub kõrgtasemel haridust ning moodustab aluse sidemete tekkeks Eesti ja Läti tulevaste äriiidrite vahel.
- Haridusministeeriumid peaksid edendama ja toetama eesti keele õpet Läti koolides ja läti keele õpet Eesti koolides. See on eriti oluline piirialadel ja mõlema riigi pealinnas.
- Eesti keele ja kultuuri õpinguid Läti Ülikooli soome-ugri õppekava raames peaks veelgi edendama. Tartu Ülikooli juurde tuleks rajada läti keele ja kultuuri õppe keskus või programm.
- Riigid võiksid käivitada keeleõpetajate ja ülikooli õppejõudude regulaarse vastasti-kuse vahetuse programmi.
- Oluline on pakutava kutsehariduse koor-dineeritud planeerimine piirialadel. Lisaks sellele peaks mõlemad valitsused tegema ühiseid jõupingutusi vastavate koostööpro-jektide rahastamise tagamiseks. Eeskujuks võiks võtta Valgamaa Kutseõppekeskuse, mis hakkab 2010. aastast pakkuma läti-keelset haridust.
- Lätis ja Eestis leidub mitmeid kohalikke ressursse, mille baasil saaks välja aren-dada rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisi puhtaid tehnoloogiaid. Peamised näited selles valdkonnas on puidu- ja toiduaine-tööstus.
- Läti ja Eesti ülikoolid peaksid omavahel

jagama finants- ja inimressurse, et luua ühised kaasaegsed uurimisasutused. See oleks kasulik Lätis ja Eestis toimuvale teaduslikule uurimistööle ning muudaks meie ülikoole ligitömbavamaks teiste riikide teadlaste silmis.

KULTUUR

Läti ja Eesti kultuurikoostöö on hästi välja arenatud eri tasanditel ja eri institutsioonide vahel, kuigi märkimisväärne osa sellest toimub kolmepoolselt kõigi Balti riikide vahel või veel laiemas rahvusvahelises kontekstis.

Vaatamata olemasolevate koostööprojektide rohkusele ei avalda need sageli mõju laiemale avalikkusele ja seega ei aita kaasa riikide emotsionaalsele ja psühholoogilisele lähendamisele.

Ent on ka häid näiteid vastupidisest. Viimastel aastatel on Riia Uus Teater külastanud Eestit (Tallinna ja Tartut) kolmel korral. Igal aastal välja antava Eesti-Läti ja Läti-Eesti tõlkeauhind, mille asutasid Läti ja Eesti välisministeeriumid, on kummaski riigis tekitanud huvi naaberriigi kaasaegse kirjanduse vastu. Tõlkeprojektide arvu suurenemisele on positiivset mõju avaldanud ka töö, mida on teinud sellised organisatsioonid nagu Eesti Kirjanduse Keskus ja Läti Kirjanduse Keskus, Ventspilsi Rahvusvaheline Kirjanike ja Tõlkijate Maja ning muud asutused.

Teine kultuurikoostöö oluline aspekt on tänapäevase popkultuuri vastastikune vahendamine. Viimastel aastatel on mõlemas riigis avalikkuse ette jõudnud varasemast rohkem infot naaberriigi popmuusikaansamblite kohta. Kuigi lätlased ja eestlased külastavad koos väga väheseid avalikke meelelahutussündmusi, on sellistele üritustele nagu Salacgrīvas peetav muusikafestival Positivus või Liepājas korraldatav Baltic Beach Party kokku tulnud nii Läti kui ka Eesti publik.

On veel palju muid suurepäraseid kultuuri-sündmusi – näitusi, kontserte ja kunstiprojekte – mis aitavad Eesti ja Läti vahel alal hoida tänapäevaseid ja elavaid kultuurisuhteid. Siiski on tähtis nendele üritustele rohkem tähelepanu tömmata.

Ettepanekud:

- Läti ja Eesti vahelise koostöö edendamise eest välja antava Liivimaa auhinna asutamine juhiks tähelepanu meie ühisele pärandile, mille ajaloolised juured ulatuvad sügavamale kui 90 või 100 aasta taha. Et meievaheliste suhete tähtsust rõhutada, peaksid auhinna igal aastal välja andma riikide presidendid. Lisaks sellele soovitame kasutada nimetust „Liivimaa” mitmete Läti-Eesti koos-

tööprojektide nimedes, alates piiriülestest rahvusparkidest ning lõpetades rokkfestivalidega, mis tooksid noori inimesi endisele piirialale.

- Läti keelde tõlgitud Eesti teoste arv on tunduvalt ületanud eesti keelde tõlgitud Läti teoste arvu. Vastastikuse tõlkimise edendamiseks on veel palju ära teha. Eesti peaks eriti hoolitsema selle eest, et tekiks uus põlvkond läti keelest tõlkijaid. Soovitame selleks kasutada Eesti Kultuurkapitali ja Läti Kultuurkapitali stipendiume ja toetusi.
- Tuleks pühendada aega ja energiat Läti kultuuri ja ajaloo seotud teadmiste tutvustamisele Eestis ning Eesti kultuuri ja ajaloo seotud teadmiste tutvustamisele Lätis. See tähendab, et koolide ja ülikoolide õppekavadesse tuleks lisada rohkem naaberriiki puudutavat materjali.
- Riikide avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid peaksid omavahel vahetama telesarju, dokumentaalfilme ja filme. Suurt rõhku tuleks panna komöödia ja seebiooperi tüüpi sisule, mis tuleks varustada kontekstiliselt rikaste tõlgetega. Teadlikkuse tõstmiseks võiks kummaski riigis naaberriigi rahvuspühal eetrisse lasta spetsiaalseid üldinformatiivseid tele- ja raadiosaateid.
- Rohkem tähelepanu tuleks pöörata popmuusika ja moodsa kunsti arengule naaberriigis.
- Riias peaks asuma Eesti Instituudi harukontor ja Tallinnas Läti Instituudi harukontor, mis tegeleks kultuurivahetusprojektidega.

TURISM

Läti ja Eesti on Euroopa mastaabis arenenud hästi tuntud turismi sihtkohtadeks. Turism mitte üksnes ei muuda meie riike paremini äratuntavaks, vaid loob ka töökohti, ergutab sisetarbimist ning annab panuse mõlema riigi majanduskasvu. Tulevikus on oluline koos kasutada jagatud Balti ja Põhjamaade identiteeti, et külastajaid meie regiooni juurde tuua.

Läti ja Eesti omavaheline turism on aktiivne, kuigi statistika põhjal jääb mulje, et selle potentsiaali saaks veel paremini ära kasutada. LSK ja Eesti Statistikaameti andmed näitavad, et 2009. aastal külastas Eestit 529 400 Läti elanikku (kes moodustasid 7,5% kõigist 2009. aastal Eestit

külastanud välismaalastest), kuid vaid 13% neist üüris endale majutuskoha (st ööbis Eestis). 2009. aastal külastas Lätit 614 500 Eesti elanikku (13% Lätit külastanud välismaalastest), kellest ainult 9,6% ööbis Lätis.

Ettepanekud:

- Läti ja Eesti on maailmas hästi tuntud oma hästi säilinud looduse ja rahvusparkide poolest. Piiriülese rahvusparki (Liivimaa rahvusparki) loomine rõhutaks seda, kui palju meie riikides leidub inimtegevusest puutumata ja puhtaid keskkondi.
- Turismi valdkonnas tuleks välja arendada rohkem konkreetseid partnerlussuhteid. Läti ja Eesti võiksid välja töötada ühised lähene-misviisid, et saada ühiselt kasu kummagi riigi kontaktidest kolmandatel turgudel ning tõmmata ligi naaberriiki külastavaid turiste, pikendades nii nende regioonis veedetud aega.
- Huvipõhiste pakkumiste, marsruutide ja sündmuste ettevalmistamine aitaks ligi tõmmata turiste kolmandatest riikidest, mille kultuuripärand on seotud ajaloolise Liivimaaga, näiteks Leedust, Poolast, Saksa-maalt, Rootsist, Soomest, Taanist ja Vene-maalt, ning turiste muudest riikidest ja regioonidest.
- Kaugetel turgudel nagu Põhja-Ameerika ja Aasia peaksid Läti ja Eesti ennast reklaa-mima ühiselt kui üht turismi sihtkohta.
- Vastastikust turismi edendaks turistidele suunatud infomaterjalide tõlkimine naaber-riigi keelde.

VALKA/VALGA JA PIIRIALA

Pärast seda kui Läti ja Eesti liitusid EL-iga ning seejärel Schengeni viisaruumiga, on kahe riigi vaheline piir ja piirilähedased alad omandanud uue tähenduse. Füüsiliselt eraldatud perifeersetest piirkondadest on nüüd saanud alad, kus toimuvad meie riikide vahelised otsekontaktid. See loob nende piirkondade elanike jaoks uusi võimalusi. Eriti näitlikuna tuleb siinkohal esile tõsta Valka ja Valga juhtumit.

Mõlemad linnad on omavahelist koostööd märkimisväärselt laiendanud. Linnade vahelist koostööd ja suhtlust koordineerib igapäevaselt Valga-Valka ühissekretariaat. On asutatud Läti-Eesti Instituut ja Eesti-Läti Instituut. Linnad teevad

koostööd haridus- ja kultuuriprojektide korraldamisel ning korraldavad ühiselt projekte, mille eesmärk on tihedam lõimumine EL-iga.

Siiski, vaatamata Valga/Valka hüüdlausele „1 linn, 2 riiki” ning kohalike ametiasutuste pingutustele mõistliku ja kulutõhusa koostöö viljelemiseks, seisavad linnad silmitsi märkimisväärsete probleemidega, mis on muuhulgas seotud pääste-, hädaabi- ja meditsiiniteenuste organiseerimisega, ühiste haridusprojektide rakendamisega, ühiste transpordiühenduste loomisega jne. Neid küsimusi on võimalik lahendada ainult juhul, kui riikide keskvalitsused ja asutused probleemidega konstruktiivselt tegelevad ning tunnistavad piirialade ning eriti Valga/Valka erilist seisundit.

Esialgsed ettepanekud:

- Ülimalt oluline on kohalikele vajadustele vastav mõistlik koostöö kahe poole hädaabi, meditsiini-, politsei- ja muude teenistuste vahel. Mõlema riigi valitsused peaksid avalike teenuste sektori reforme planeerides ja rakendades arvestama piirialadele iseloomulike joontega.
- Riiklikud valitsusasutused peavad püüdma leida paindlikke lahendusi praegustele probleemidele piirialadel ning eriti Valgas/Valkas.
- Vastastikuse keeleoskuse arengut tuleks soodustada, toetada ja rahastada; oluline on ka hariduse ühine planeerimine (eriti kutse-õppe ja lasteaedade tasandil).
- Edendada tuleks piiriülese transpordiinfrastruktuuri arengut ning tagada Valga/Valka transpordisüsteemide sujuv lõimimine.
- Kui kohalikud omavalitsused on kokku leppinud ühistes investeringutes, siis peaksid keskvalitsused selliste investeeringute tegemist hõlbustama ning võimaldama rahasummadel üle piiri liikuda.
- Kasulik oleks ajalooliste Eesti ja Läti tänava- ja kohanimedega kasutamine nii Valgas kui Valkas.
- Hästi tasustatud töökohtade arvu suurendamiseks piirialal peaksid naaberriikide valitsused toetama n-ö roheline linna ja puhtal tehnoloogial põhineva teaduspargi rajamist piiriülese rahvusparki territooriumile.

III OSA: RAKENDAMINE

RAHALISED VAHENDID

Rahaliste vahendite kättesaadavus on Eesti ja Läti vaheliste kahepoolsete koostööprojektide arengu jaoks hädavajalik. Siiski ei tähenda see, et suur rahaline investering on ainus viis raportis välja pakutud ideede rakendamiseks. Protsessi edendamise seisukohast oleks oluline kas või kõige tagasihoidlikum riigieelarve eraldis, sest see näitaks Läti ja Eesti valitsuste tõsimeelset poliitilist pühendumist ning aitaks samas raportis esitatud ettepanekuid teatud osas ellu viia.

Kuigi Läti-Eesti projektide kahepoolsel rahastamisel on suur sümboolne väärtus, ei ole see ainus viis kahe riigi vahelise koostöö finantseerimiseks.

Alates 2004. aastast on suur osa Läti ja Eesti vahelisest otsesest koostööst toimunud EL-i struktuurifondide programmide raames. Planeerimisperioodi 2007–2013 vältel saab Läti ja Eesti piiriüleste koostööprojektide jaoks taotleda rahastamist Eesti-Läti programmi kaudu (rahastamise kogusumma on 37 miljonit eurot; 2010. aasta alguseks oli eraldatud kokku 24 miljonit eurot; hiljuti eraldati kahepoolsete piiriüleste projektide jaoks veel 3,5 miljonit eurot).

Kaasates muid regionaalseid ja EL-i kuuluvaid partnereid, on Lätil ja Eestil võimalik ligi tõmmata rahastamisvahendeid Kesk-Läänemere programmi INTERREG IV A kaudu (Euroopa Regionaalarengu Fond on programmi jaoks eraldanud üle 100 miljoni euro), Euroopa naabus- ja partnerlusinstrumendi raames toimuva Eesti-Läti-Venemaa piiriülese koostööprojekti kaudu (ENPI kaasrahastab projekte u 47 miljoni euro ulatuses), INTERREG IV C programmi kaudu (mille jaoks Euroopa Regionaalarengu Fond on eraldanud üle 321 miljoni euro) ning Euroopa Liidu Läänemere piirkonna programmi kaudu (rahastamise kogusumma 236,6 miljonit eurot).

Ettepanekud:

- Läti ja Eesti koostööga seotud küsimuste päevakajalisuse säilitamises peaksid mõlema riigi valitsused eraldama riigieelarvest igal aastal vahendeid ühisele Läti-Eesti

koostööfondile. Fond võib tööd alustada isegi väga väikeste, sümboolsete summade baasil.

- Fondi võib hallata uus ametkond, näiteks Läti-Eesti sekretariaat. Eelistada tuleks siiski olemasolevate institutsioonide, näiteks Valgas/Valkas tegutseva Läti-Eesti Instituudi ja Eesti-Läti Instituudi kaasamist haldustegevusse. Nimetatud instituutidel on kogemusi projektide elluviimise alal – neil on kogunud ja haritud meeskonnad, kuigi meeskondade suurus on piiratud, samuti on instituudid juba välja arendanud head vastastikused koostöösuhted ning teinud koostööd riiklike ametkondadega. Instituutide kaasamine oleks kasulik ka kogu Valga/Valka piirkonnale, sest koostöö koordineerimise ülesannet täidaks pealinnas asuvate ametkondade asemel piirkondlikud institutsioonid.
- Regionaalse koostöö ja eriti Läti-Eesti koostöö edendamisel tuleks maksimaalselt ära kasutada EL-i vahendeid.

RAKENDAMISPROTSESS

- Peaministrid peaksid ettepanekute elluviimise koordineerimise tegema ülesandeks peaministri kantseleis töötavale isikule.
- Peaministrid peaksid igal aastal rakendusprotsessi edenemist kontrollima ning määrama/valima järgmise perioodi prioriteetse(d) teema(d).
- Soovitame suurendada Valga/Valka Läti-Eesti Instituudi ja Eesti-Läti Instituudi vastutusalala ning teha neile ülesandeks tegelda mõnede raportis märgitud küsimuste lahendamiseks.
- Soovitame korraldada 2010. aasta novembris ühisseminari raporti ja Läti-Eesti suhetega seotud küsimuste arutamiseks.

IV OSA: VISIOON – LÄTI JA EESTI AASTAL 2020

Eesti on olnud euroala liige juba 10 aastat ja enamik inimesi arvab, et ühisraha on sama kaua kasutusel olnud ka Lätis, mis tegelikult liitus euroalaga 2014. aastal. Läänemerega piirneva regiooni tähtsus EL-is on suurenenud ning peamiselt on sellest protsessist kasu saanud Eesti ja Läti.

Nii Lätil kui Eestil on õnnestunud luua andekate välismaalaste jaoks väga atraktiivne keskkond ning anda nii lisaväärtus riikide suurepärasele geograafilisele asukohale. Naaberriikide tudengeid ja noori spetsialiste meelitab siia kõrge elatustase, head rahvusvahelised ühendusvõimalused, töökohtade rohkus, liberaalsed hoiakud ning haridussüsteemide kvaliteet. Laialdaselt räägitakse läti ja eesti keelt paralleelselt inglise keele ja muude võõrkeeltega.

Läti-Eesti-Qatari ühissetevõtte käitab Liepājas Läänemere idakalda suurimat veeldatud maagaasi terminali. Terminal on torujuhtmete kaudu ühendatud Soome, Eesti ja Leeduga. Lõimunud ja vaba energia-turgu pakkuva Läti ja Eesti põhivõrgud on ühinenud börsil noteeritud ettevõtteks Liivi Energia. Energia infrastruktuur, kaasa arvatud gaasitorud, on eraldatud. Tarnijate vahel toimub läbipaistev konkurents. Eestis on Paldiski lähedusse ehitatud tuumaelektrijaam, mis kuulub Liivi Energia ja Soome Pohjolan Voima osalusega ühissetevõttele.

Mõlemas riigis on avalik haldus, mis kuulub regiooni töhusaimate hulka. Majanduslik ja poliitiline stabiilsus on tagasi meelitanud suure hulga varasemaid väljarrännanud. Pideva majanduskasvu tulemusena on loodud palju töökohti.

Läti ja Eesti avalike teenuste sujuv lõimimine on teinud mõlemas riigis teenuseid kasutavate klientide elu mugavamaks ja lihtsamaks. Intensiivne, ressursisäästlik ja ratsionaalne piiriülene koostöö kohalike teenustepakkujate vahel rahuldab piiriladel elavate inimeste esmaseid vajadusi.

Läti ja Eesti on edukalt stimuleerinud roheline tehnoloogia ja infotehnoloogiaga seotud investeeeringuid. Mõned investorid on pealinnadele eelistanud endise Liivimaa alasid, mis on kaudselt põhjustanud teenindussektori elavnemise nendes piirkondades.

Transpordivõrgustike kvaliteet on paranenud. Kiire rongiliin Tallinna ja Riia vahel kulgeb ikka läbi Tartu ja Valga, kuid rajamisel on uus Rail Baltica liin, mis toob riikide pealinnad peagi teineteisest kahetunnise rongisõidu kaugusele. Uus marsruut ei vähenda Tartu-Riia rongiliikluse tähtsust, sest nende linnade vaheline reisijate arv on tänu ülikoolide koostööle hüppeliselt suurenenud. Rongid võistlevad lennuliinidega, mis võimaldavad kiiret liikumist ühest pealinnast teise ning ühendusi teiste Euroopa pealinnade ja muude oluliste sihtkohtadega.

Läti ja Eesti vahel ei reisi mitte ainult tudengid ja ärimehed. Naaberriiki külastavate turistide arv läheneb kiiresti Eesti ja Soome vahelise turismi näitajatele.

Läti keelt õpetavate Eesti koolide arv on kasvanud, samuti on suurenenud Riia Eesti kooli õpilaste arv.

Igal aastal tõlgitakse läti keelest eesti keelde rohkem kui 10 raamatut, kuid see näitaja jääb ikka veel alla vastupidisel keelesuunal tehtud tõlgete arvule. Enamik eestlasi ja lätlasi teavad oma naaberriigi peaministri nime.

Riikide ühistes diplomaatilistes esindustes Aasias, Ladina-Ameerikas ja Aafrikas tegutsetakse usaldusväärsete koostööpartneritena ja edendatakse mõlema riigi majandushuve.

Ruhnu saarel toimuvad igal aastal traditsioonilised Läti-Eesti kõrgemad riigikaitse kursused. Kursuste kvaliteet on nii hea ja mõju nii tugev, et need on Lätis ja Eestis väga populaarsed ning osalemisest on saanud prestiiži küsimus.

ZIŅOJUMS PAR LATVIJAS-IGAUNIJAS NĀKOTNES SADARBĪBU

Autori: Andris Razāns un Anvars Samosts

IEVADS

2009.gada septembrī Igaunijas premjerministrs Andrus Ansips un Latvijas ministru prezidents Valdis Dombrovskis nolēma sagatavot šo abu valstu kopīgu ziņojumu, lai gūtu labāku un plašāku izpratni par Latvijas un Igaunijas turpmākās sadarbības potenciālu un iegūtu virkni konkrētu priekšlikumu divpusējai valstu sadarbībai nākotnē. Tika iecelti divi neatkarīgi ziņotāji - Anvars Samosts no Igaunijas puses un Andris Razāns no Latvijas puses, kuru uzdevums bija ziņojumu sagatavot līdz 2010.gada vasarai.

Kā šī ziņojuma autori mēs to esam izstrādājuši, izmantojot visas mūsu rīcībā esošās zināšanas un vērtējumus par patlaban pastāvošajām abu valstu divpusējām attiecībām un to sagaidāmo attīstību nākotnē. Lai sagatavotu šo dokumentu, esam intervējuši daudzus cilvēkus Igaunijā un Latvijā, un esam ļoti pateicīgi visiem, kas intervijās vai ar vēstuļu starpniecību laipni piekrita dalīties savos priekšstatos, viedokļos un idejās. Vienlaikus vēlamies uzsvērt, ka visas ziņojumā iekļautās domas un priekšlikumi atspoguļo mūsu pašu pārlicību un uzskatus.

Ziņojumā ietvertās idejas ir uzskatāmas tikai par sākotnēju priekšlikumu kopumu. Mēs apzināmies, ka šis kopums nav nedz visaptverošs, nedz arī tas tiks pilnībā īstenots. Vienlaikus arī tā daļēja

īstenošana nāktu par labu abu kaimiņvalstu iedzīvotājiem. Vēl viens no mūsu nodomiem, ko vēlamies īstenot ar šī ziņojuma palīdzību ir izraisīt plašāku diskusiju par Latvijas-Igaunijas attiecībām. Mēs būtu ļoti gandarīti, ja šādas diskusijas rezultātā palielinātos latviešu un igauņu interese vienam par otru, rastos jaunas sadarbības idejas vai tiktu pārveidotas jau šajā ziņojumā iekļautās.

Darba gaitā ievērojami paplašinājās mūsu zināšanas par Latviju un Igauniju. Mēs atklājām, ka faktiskā komunikācija un sadarbība starp mūsu tautām visos līmeņos bieži vien ir daudz ciešāka nekā pieņemts uzskatīt. Tas skaidri parāda nepieciešamību pēc plašāka faktu atspoguļojuma masu medijos, intensīvākas informācijas apmaiņas un intereses palielināšanas vienam par otru.

Ziņojums sastāv no četrām daļām. Pirmajā daļā mēs pievēršām uzmanību Latvijas un Igaunijas attiecību pagātnei un tagadnei. Otrā daļa apkopo konkrētus priekšlikumus tam, kā vēl vairāk satuvināt abas kaimiņvalstis, lai vairotu abu tautu ieguvumus. Trešajā daļā ir piedāvātas idejas priekšlikumu ieviešanai dzīvē. Ziņojuma pēdējā daļā esam iezīmējuši rotaļīgu vīziju par Latviju un Igauniju 2020.gadā, lai parādītu mūsu priekšstatu par to, kāds varētu būt šis reģions, ja visi mūsu priekšlikumi, kā arī citi pozitīvi notikumi īstenotos dzīvē.

PIRMĀ DAĻA: LATVIJA UN IGAUNIJA – PAGĀTNE UN TAGADNE

21.gadsimta sākumā Latvija un Igaunija ir sekmīgi pabeigušas atgriešanos neatkarīgo Eiropas valstu saimē. Izmantojot kopīgo vēsturi, kultūras un mentalitātes līdzību, kā arī ģeogrāfisko tuvumu, abām valstīm ir visplašākās iespējas attīstīt savas attiecības tā, lai tās pilnībā kalpotu Igaunijas un Latvijas tautu interesēm.

Savas attiecības mēs neveidojam no tukšas vietas. Dalība Eiropas Savienībā nav vienīgais un nebūt ne pietiekamais abu valstu identitāti veidojošais elements. Kopīgajai vēsturei un ģeogrāfiskajam novietojumam ir liela nozīme.

Abu valstu ģeogrāfiskā atrašanās Baltijas jūras reģiona dienvidaustrumos ir gadu simtiem noteikusi to, kā igauņi un latvieši īstenoja savstarpēju mijiedarbību, kā arī to, kā abas tautas veidoja attiecības ar citām tautām - tuvām un tālām.

Abu nāciju identitāti ir veidojusi arī mūsu kopīgā vēsture. Ne tik vien jaunāko laiku vēsture, bet arī desmitiem gadsimtu ilgi kopīgi veidotā vēsture.

Kā ziņotāji mēs bijām pārsteigti, ka Eiropā vēsturiski pastāvējušajai Livonijas valstij, kurā savulaik tika iekļauta liela daļa mūsdienu Igaunijas un Latvijas teritorijas, vēl joprojām ir ietekme uz daudzu cilvēku priekšstatiem abās valstīs. Daudziem likās visai dabiski ar Livonijas vārdu saistīt konkrētus divpusējus projektus vai redzējumus par to, kā tos attīstīt. Ir skaidrs, ka mūsu Livonijas mantojums, šī mūsu identitātes kopīgā daļa, būtu jāizmanto biežāk.

20.gadsimts gan latviešiem, gan igauņiem nesa līdzīgus vēstures izaicinājumus. Abu nāciju politiskā un ekonomiskā attīstība notika līdzīgi. Igaunija un Latvija ieguva suverenitāti Pirmā Pasaules kara rezultātā un to zaudēja Otrā Pasaules kara laikā. Valstisko neatkarību abas valstis atguva 20.gadsimta Eiropas pozitīvākā ģeopolitiskā pavērsiena – Padomju Savienības sabrukuma rezultātā.

Pēc neatkarības atgūšanas gan Latvija, gan Igaunija bija aizņemtas ar sava valstiskuma atjaunošanu. Bieži vien tas bija saistīts ar vēlmi pierādīt savas valsts unikalitāti, dažkārt pat ar mēģinājumiem atspēkot pieņemumu par piederību viendabīgai Baltijas identitātei. Ir nepieciešams uzsvērt, ka abu valstu piederība Baltijas reģionam nereti ir tikusi maldīgi uzskatīta par pretstatu piederībai plašākai Ziemeļeiropas identitātei, kas Latviju un Igauniju dabiski vieno ar Lietuvu un Skandināvijas valstīm.

Gan Latvijas, gan Igaunijas ilgtermiņa stratēģisko

interesu kontekstā ir ārkārtīgi būtiski stiprināt abu valstu piederību Ziemeļeiropas identitātei. Acīmredzama ir nepieciešamība papildus jau pastāvošajam plašajam personīgo kontaktu tīklam attīstīt Baltijas un Ziemeļvalstu uzņēmēju mijiedarbību, elektroenerģijas tirgu integrāciju, neformālākus un intensīvākus kontaktus starp politiskajām, kultūras, izglītības un zinātnes elitēm. Tomēr konstruktīva un mērķtiecīga Baltijas valstu sadarbība un no tās izrietošā Latvijas-Igaunijas divpusējā sadarbība var dot ievērojamu ieguldījumu plašākai Ziemeļeiropas reģionālajai identitātei.

Lai arī pašreizējās globālās ekonomikas krīzes radīto seku smagums Latvijā un Igaunijā ir atšķirīgs, nacionālās drošības un attīstības izaicinājumi, ar kuriem valstis šodien saskaras, ir identiski. Patlaban visstraujāk augošās ekonomikas nav vis tās valstis, kuras pieder Eiropas Savienībai vai tās, kuras atrodas Baltijas jūras reģionā. Veidojas jauni varas centri. Jau šodien tādas valstis kā Ķīna, Indija un Brazīlija būtiski ietekmē pasaules ekonomisko dienaskārtību un globālās ekonomikas pārvaldību. Latvijai un Igaunijai ir svarīgi atrast veidus, kā izmantot šādas attīstības tendences savās interesēs.

Dalība NATO abām valstīm sniedz to vēsturē nepieredzētu aizsargātības un ārējās drošības sajūtu. Tā tas paliks arī turpmāk. Taču Alianse patlaban saskaras ar virkni jauniem drošības draudiem, ko rada masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas iespēja, kiberterorisma, resursu nepietiekamības un migrācijas problēmas. Lai spētu šos draudus novērst, NATO mainās. Latvijai un Igaunijai ir jābūt uzticamiem sabiedrotajiem, vienlaikus nodrošinot, ka Alianse to drošību garantē ar visiem kolektīvās drošības līdzekļiem. Līdz ar pievienošanos NATO, ES un Šengenas zonai reģionālā un divpusējā sadarbība starp Latviju un Igauniju ieguvusi jaunu, racionālu dimensiju un vērtību.

Tādējādi pēc sava individuālā ceļa meklējumiem, šobrīd esam nonākuši pie atziņas, ka sadarbības priekšrocības ir acīmredzamas:

- Saskaņojot savu rīcību, Latvija un Igaunija sevi padara pievilcīgāku starptautiskajiem sadarbības partneriem, pat izmēra ziņā bieži vien ievērojami lielākiem partneriem;
- Sadarbība palīdz īstenot līdzsvarotas reģiona attīstības mērķi; Baltijas jūras reģions kļūst par vienu no visstraujākās izaugsmes reģioniem Eiropas Savienībā. Ar Vāciju un Poliju vienā pusē un Krieviju otrā, Igaunija

un Latvija atrodas šī reģiona dinamikas centrā. Mums ir kopīgi jāstrādā, lai pilnībā izmantotu šo unikālo priekšrocību;

- Kopīgi Latvija un Igaunija spēj skaļāk paust savu viedokli, palielinot iespēju tapt sadzirdētām;
- Ciešāka sadarbība ļaus efektīvāk izmantot mūsu ierobežotos cilvēku un citus resursus;
- Izmantojot papildus iespējas, kas radušās līdz ar pievienošanos ES un Šengenas zonai, Latvija un Igaunija var daudz intensīvāk attīstīt pārrobežu sadarbību, tādējādi veicinot mūsu pierobežas reģionu attīstību jaunā kvalitātē.

Lai arī starp Latviju un Igauniju pastāv cieša politiskā sadarbība, un abas valstis ir integrējušās daudz vairāk nekā 90. gadu sākumā, ievērojams integrācijas un sadarbības potenciāls joprojām ir palicis neizmantots.

Pašreizējās Latvijas un Igaunijas attiecības parasti tiek raksturotas kā ļoti labas vai pat lieliskas. Abu valstu amatpersonas ir nodibinājušas labu formālo, un arī neformālo dialogu; pastāv labi attīstīta likumdošanas bāze. Abu valstu divpusējā dienas-kārtībā nav būtisku neatrisinātu problēmjautājumu.

Vienlaikus ir acīmredzams, ka personīgie ikdienas kontakti starp abu valstu iedzīvotājiem nav pietiekami intensīvi. Būtībā abas sabiedrības zina ļoti maz par notikumiem un attīstības tendencēm kaimiņvalstī, ja salīdzina, piemēram, ar Igaunijas un Somijas attiecībām. 2009.gada augustā, lai noskatītos pasaulslavenas popzvaigznes uzstāšanos, Igaunijā vienas dienas laikā ieradās 15 000 latviešu, kas, iespējams ir lielākais Igaunijā vienlaikus iebraukušo latviešu skaits visā tās vēsturē. Vienlaikus tāds pats skaits somu Igaunijā vasaras sezonā ierodas katru dienu. Tādējādi šobrīd mums ir tāda kā „oficiāla draudzība” – mēs turpinām atkārtot mantru par latviešu un igauņu vēsturisko tuvību, taču patiesībā visai maz šodien zinām par mūsu kaimiņiem un faktiski maz ticam mūsu līdzībai. Tāpat ir arī jākonstatē, ka praktiskās sadarbības līmenī abām pusēm lielākoties neizdodas saskatīt īstas ilgtermiņa sadarbības sinerģijas nepieciešamību.

Mūsu attiecību attīstību apgrūtina pastāvošie maldīgie priekšstati un stereotipi vienam par otru. Latvija pārāk daudz igauņu acīs ir attāla vieta, kas dažkārt tiek piesaukta kā negatīvs piemērs. Igaunija daudz latviešu acīs ir lielākoties pozitīvs piemērs, ko vienlaikus ir grūti akceptēt emocionālās barjeras dēļ. Pastāvīgas abpusējas intereses vispārējais līmenis ir diezgan zems. Vienīgais veids, kā panākt, lai stereotipu ietekme mūsu attiecībās mazinātos ir ar komunikācijas palīdzību palielināt informētību vienam par otru.

Latvijai un Igaunijai ir virkne kopīgu vērtību un interešu:

- PIRMĀ: apziņa, ka mūsu valstis ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt saglabāta un attīstīta latviešu un igauņu valoda un kultūra;
- OTRĀ: apziņa, ka mūsu sabiedrības un kultūras ir daļa no Ziemeļeiropas dimensijas;
- TREŠĀ: apņemšanās celt dzīves līmeni un nodrošināt ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi;
- CETURTĀ: patiesa ieinteresētība stiprināt ES un NATO, un to lomu; veicināt šo organizāciju tālāku iekšēju integrāciju;
- PIEKTĀ: kopīga vēlme pievienoties Eiropas Ekonomikas un monetārajai savienībai un ieviest eiro;
- SESTĀ: arvien pieaugoša interese un centieni saglabāt mūsu tīro vidi un īstenot ekoloģiski ilgtspējīgu dzīvesveidu;
- SEPTĪTĀ: vēlme būt konkurētspējīgiem pasaules mērogā un spēt piesaistīt talantus; izpratne, ka talantiem līdzī nāk investīcijas;
- ASTOTĀ: abas valstis apzinās, ka ne ražošanas, ne pakalpojumu sektorā ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) vairs nevar piesaistīt tikai ar lēta un čakla darbaspēka palīdzību; ĀTI iespējams piesaistīt, paaugstinot darbaspēka izglītības līmeni un palielinot tā efektivitāti;
- DEVĪTĀ: izpratne par nepieciešamību veicināt inovācijas kā ekonomikas izaugsmes dzinēj spēku.

Vienlaikus pastāv faktori, kas mazina savstarpējo uzticību un tādējādi mūsu ciešāku sadarbību:

- Pieņēmums, ka mums ir atšķirīgas mūsdienu politiskās tradīcijas;
- Vienaldzīga un dažkārt augstprātīga attieksme;
- Atšķirīga līmeņa gatavība realizēt ilgtermiņa mērķus;
- Abām valstīm pastāv stratēģiska vienprātība par to, kā attīstāmas attiecības ar Krieviju, tomēr pastāv atšķirīgi uzskati par to, kā to īstenot.

Pastāv vairāki praktiska rakstura šķēršļi, kas kavē kopīgo interešu realizāciju:

- Bieži vien Latvija un Igaunija viena otru uzskata par konkurentēm;
- Ierobežots individuālo, personīgo kontaktu apjoms;
- Pārāk daudz formālu tikšanos, pārāk maz sarunu, kas sniegtos tālāk par oficiālajām sarunu tēmām stratēģiskā līmenī, starp elites pārstāvjiem un ekspertiem;

- Politiķi nesteidzas īstenot divpusējās saistības ar ilgtermiņa ietekmi;
- Ir pārāk maz cilvēku, kuri būtu ieinteresēti un spētu īstenot sadarbības projektus; ierobežotas kaimiņu valodas zināšanas;
- Pārāk mazs Latvijas un Igaunijas iedzīvotāju skaits. Neadekvāts studentu skaits, ņemot vērā augstākās izglītības iestāžu skaitu. Nepietiekams patērētāju skaits, lai veicinātu efektīvu konkurenci. Pārāk mazs infrastruktūras lietotāju skaits, lai attaisnotu investīcijas;

- Joprojām neadekvāti transporta savienojumi starp abu valstu galvaspilsētām veicina savstarpēju emocionālu nošķirtību;
- Atšķirīgas elektroenerģijas tirgu liberalizācijas pakāpes, atšķirīgi risinājumi un izvēles, meklējot apstākļiem piemērotus enerģijas veidus nacionālās enerģētikas sistēmā.

Ziņojuma nākamajā daļā mēs izklāstīsim savas idejas par to, kā pārvarēt šos šķēršļus abu valstu sadarbībai.

OTRĀ DAĻA: KĀ ABAS NĀCIJAS TUVINĀT

PERSONĪGIE KONTAKTI

Pašlaik latviešu diaspora Igaunijā un igauņu diaspora Latvijā ir visai nelielas – 2009. gadā Igaunijā dzīvoja 2199 latvieši (Igaunijas Statistikas biroja dati), savukārt Latvijā dzīvoja 2480 igauņi (Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes – LCSP dati). Parāles velkamas arī divpusējās migrācijas apjomā – LCSP dati liecina, ka kopumā starp abām valstīm 2009. gadā migrējuši 227 cilvēki – 97 cilvēki no Igaunijas un Latviju, un 130 - no Latvijas uz Igauniju. Lai arī jauktās laulības pastāv, tās pārsvarā tiek uzskatītas par izņēmumu, nevis ierastu parādību.

Ceļojumi starp abām valstīm ir visai bieži – saskaņā ar LCSP datiem 2008.gadā, kad ceļojumu skaitu vēl nebija ietekmējusi krīze, braucienu skaits no Latvijas uz Igauniju bija 614 800, un no Igaunijas uz Latviju - 1 348 600 (ieskaitot gan tranzīta braucienus, gan arī ilgākas uzturēšanās valstī).

Gan Latvijā, gan Igaunijā pastāv iespēja mācīties kaimiņvalsts valodu (piemēram, Latvijas Universitāte piedāvā somugru studiju programmu, un igauņu valodu iespējams apgūt Rīgas Igaņu vidusskolā; latviešu valodas kursus piedāvā Tartu Universitātes Valodu centrs un dažas Igaunijas skolas pierobežas reģionā), tomēr, neskatoties uz to, kaimiņvalsts valodas zināšanas ir visai ierobežotas – pat tādās vietās kā Valkā/Valgā abas valodas pārvalda retais. Valodas zināšanu trūkums, kā arī minimālais kaimiņu valodas pielietojums tūrismā, komerciālajos, kultūras un citos piedāvājumos, rada būtisku psiholoģisku barjeru ciešakai un dziļāki abu tautu komunikācijai.

Valodas jautājuma kontekstā īpaši jūtams mūsdienīgs un apjomīgs vārdnīcas trūkums.

Komunikācija ir daudz intensīvāka un ciešāka profesionālās sadarbības ietvaros. Tomēr šajos gadījumos saziņai tiek lietota angļu vai krievu valoda. Šie formālie profesionāla rakstura kontakti varētu tikt izmantoti kā līdzeklis plašāku neoficiālo kontaktu veicināšanai.

Priekšlikumi:

- Lai palielinātu savstarpējo uzticību, ciešāk jāsadarbjas Latvijas un Igaunijas elites pārstāvjiem. Šīs saskarsmes veicināšanai mēs iesakām iedibināt sistēmu, kas nodrošinātu regulāru Latvijas-Igaunijas elites mijiedarbību. Mūsaprāt, labs paraugs, kam sekot, būtu Augsta ranga amatpersonu

nacionālās aizsardzības kursi, kas Igaunijā ir regulārs un plaši atzīts pasākums. Līdzīga veida augsta līmeņa Latvijas-Igaunijas kursi, kuri varētu tikt organizēti kā nedēļu ilgs pasākums divreiz gadā, nodrošinātu sabiedriskā, privātā un nevalstiskā sektora augsta līmeņa pārstāvju mijiedarbību. Līdz ar paplašinātām zināšanām par dažādiem drošības un aizsardzības politikas aspektiem, šādi kursi arī sniegtu iespējas veidot neformālas attiecības;

- Ministriju un citu valsts iestāžu darbinieku apmaiņa, kas aizsāktos ar šādu praksi abu valstu Ārlietu ministrijās;
- Ātrākas un ērtākas satiksmes attīstīšana starp abu valstu galvaspilsētām un reģioniem palīdzēs veicināt tūrismu, personīgos un lietišķos kontaktus. „Rail Baltica” projekta kontekstā vajadzētu ņemt vērā ne tikai pašreizējo pasažieru plūsmu starp abu valstu galvaspilsētām – ātra dzelzceļa satiksme pati par sevi ļoti jūtami intensificēs sakarus. Neatkarīgi no „Rail Baltica” galīgā maršruta izvēles dzelzceļa satiksmei abos maršrutos – Tallina-Rīga un Tartu-Rīga jānodrošina, ka attālums no viena galapunkta līdz otram pārvarams mazāk nekā trīs stundās;
- Jāsastāda moderna un apjomīga latviešu-igauņu un igauņu-latviešu valodas vārdnīca. Jāizveido bezmaksas vārdnīcas versija internetā, kas tiktu pastāvīgi papildināta. Nepieciešamas arī valodu mācību grāmatas;
- Jārosina un jāatbalsta kontakti starp dažādām sabiedrības grupām – studentu organizācijām, skolām, kuriem, nevalstiskajām organizācijām (NVO), pašvaldībām un māksliniekiem; jāizveido un internetā jābūt pieejamām to zinātnes, kultūras, NVO darbinieku un skolu datubāzēm, kas vēlas attīstīt sadarbību ar partneriem kaimiņvalstī;
- Valstu vadītājiem regulāri jāapmeklē kaimiņvalsts Neatkarības gadadienas svinības. Jāsteno plānotā kopīgā Uzvaras parāde 23. jūnijā Cēsīs. Valsts sabiedriskajām raidstacijām jāraida programmas, kas

veltītas kaimiņvalsts Neatkarības gadadienas svīnībām;

- Nepieciešams plašāks kaimiņvalstu aktuālo notikumu atspoguļojums medijos. Valsts sabiedriskajām raidstacijām būtu jānosūta pastāvīgie korespondenti darbam kaimiņvalsts galvaspilsētā, arī presē būtu jāatvēl vairāk vietas šī materiāla atspoguļošanai;
- Izšķiroša nozīme ir emocionālās un attieksmes plaisas mazināšanai starp abām nācijām. Mums uzmanīgi jāpārdomā lietotā retorika, lai emocionāli stiprinātu „kaimiņu” sajūtu.

FINANSES, ENERĢĒTIKA, SATIKSME

Finanšu, enerģētikas un satiksmes jomās abu valstu īstenotajai politikai būtu jāveicina patiesu tirgu integrāciju, radot būtībā identiskus apstākļus uzņēmējdarbības attīstībai. Ir jāpatur prātā, ka šādai politikai vienlaikus būtu jānodrošina dziļāka integrācija ar Ziemeļvalstu ekonomikām. Tas stiprinās mūsu valstu ekonomikas Eiropas tirgū.

Lai arī Latvijas un Igaunijas ekonomiku struktūra ir visai līdzīga, nesenā ekonomikas krīze ir ienesusi dažas atšķirības Latvijas un Igaunijas ekonomiskajās perspektīvās. Piemēram, Igaunijai 2010. gadā izdevies izpildīt Māstrihtas kritērijus, lai pievienotos eiro zonai kā plānots - 2011.gadā. Latvija, lai arī 2009. gadā ievērojami palielinājusi savu ārējo parādu un īstenojusi nopietnas strukturālas reformas, ir izvirzījusi mērķi būt gatavai eiro ieviešanai 2014. gadā.

Latvijas un Igaunijas ekonomiskās intereses trešo valstu tirgos ir diezgan līdzīgas – runājot pavisam vienkāršiem vārdiem, abu valstu mērķis ir eksportēt savu produkciju un piesaistīt tūristus. Tomēr līdz šim sadarbības potenciāla izmantošana un resursu apvienošana darbībai trešo valstu tirgos ir bijusi visai ierobežota.

Divpusējā ekonomiskā sadarbība ir aktīva. Igaunija tradicionāli bijusi viens no Latvijas nozīmīgākajiem ekonomiskajiem partneriem: 2. lielākais eksporta partneris un 5. lielākais importa partneris. To pašu var teikt arī par Latvijas lomu Igaunijas tautsaimniecībā: Latvija bijusi Igaunijas 4. lielākais eksporta un importa partneris. Igaunija ir Latvijas lielākais investors, un lielākā daļa investīciju bijušas finanšu sektorā.

Sadarbība ar enerģētiku saistītos jautājumos tiek īstenota pārsvarā plašākā Baltijas un ES kontekstā.

Transporta infrastruktūras jomā pēdējā laikā ievērojami uzlabojusies autoceļa satiksme starp galvaspilsētām. Atklāta un popularitāti guvusi gaisa satiksme starp Rīgu un Tallinu (2009.gadā

šajā maršrutā lidojuši 149 749 pasažieri), kā arī starp Rīgu un Tartu. Rīga kļuvusi arī par iecienītu tranzīta lidostu, kuru Igaunijas iedzīvotāji izmanto, lai dotos uz galamērķiem Eiropā, austrumu kaimiņvalstīs un Āzijā. Tomēr transporta sektorā vēl joprojām pastāv vairāki neatrisināti jautājumi, no kuriem aktuālākie ir ātrvilciena satiksme starp Rīgu un Tallinu, kā arī Rīgu un Tartu, ceļu kvalitāte posmā Rīga-Tartu, kā arī mazo pārrobežu ceļu satiksmes atjaunošana.

Priekšlikumi:

- Abu valstu valdībām ir stingri jāapņemas ieviest eiro plānotajos termiņos – Igaunijai 2011.gadā un Latvijai 2014. gadā;
- Cieši jākoordinē visas liela mēroga investīciju programmas transporta sektorā;
- „Rail Baltica” un citi transporta infrastruktūras projekti, kas saistīti ar Latvijas-Igaunijas transporta sakariem, piemēram, agrāko pārrobežu ceļu atjaunošana, ceļu kvalitātes uzlabošana posmā Rīga-Tartu, autobusu satiksmes uzlabošana posmos Valmiera-Viljandi un Valmiera-Pērnavā, prāmju satiksmes atjaunošana maršrutā Ventspils-Sāremā, valdībām un pašvaldībām jāuzskata par prioritāriem;
- Latvijas un Igaunijas interesēs ir nodrošināt funkcionējošu vienotu Baltijas elektroenerģijas tirgu, kas būtu integrēts Eiropas elektroenerģijas tirgū un Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgū, izbūvējot elektroenerģijas starpsavienojumus pāri Baltijas jūrai;
- Latvijas-Igaunijas elektroenerģijas starpsavienojumu jauda jāpalielina no pašreizējiem 700 MW līdz 1000 MW un jāuzlabo starpsavienojumu drošība;
- Latvijai un Igaunijai aktīvi jāstrādā pie tā, lai tiktu sasniegta kopīga nostāja ES enerģētikas politikā, ieskaitot tās ar Krieviju saistītajos aspektos;
- Latvijai un Igaunijai kopā jāstrādā pie konkurences un diversifikācijas paaugstināšanas dabasgāzes sektorā – gan nacionālā, gan reģionālā, gan ES līmenī;
- Latvijai un Igaunijai savstarpēji jākonsultējas par izmaiņām nodokļu politikā, lai izvērtētu iespējamo netiešo ietekmi;
- Nodokļu sistēmu tālākai harmonizācijai būtu labvēlīga ietekme;

- Abām valstīm maksimāli jāsadarbojas kopīgai dalībai starptautiskos ekonomiskos un reklāmas pasākumos (tādos kā „World EXPO”, kā arī mazāka mēroga pasākumos);
- Abām valstīm jāņem vērā kaimiņvalsts, izstrādājot stratēģiskās plānošanas projektus (tādos kā „Growth Vision 2018” Igaunijā vai Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam).

ĀRPOLITIKAS UN DROŠĪBAS POLITIKAS JAUTĀJUMI

Starp Latvijas un Igaunijas amatpersonām, diplomātiem un ierēdņiem pastāv ilgstošas ciešas sadarbības tradīcijas. Ņemot vērā nacionālo interešu dabisku līdzību un no tās izrietošās ļoti tuvas pozīcijas lielākajā tiesā gadījumā, sadarbības lietderība ir pati par sevi saprotama. Lai arī stereotipi un konkurences gars dažkārt var kavēt plašāku vai dziļāku sadarbību atsevišķos jautājumos, abpusēja sadarbība un konsultācijas ir labi iesakņojusies prakse. Pēdējā laikā jaunu stimulu ciešākai praktiskai sadarbībai ir devusi nepieciešamība rast efektīvākus risinājumus ar zemākām izmaksām. Spilgts šāda risinājuma piemērs ir mūsu sadarbība Ēģiptē, kur, sākot ar 2010. gada 1. janvāri, Latvijas vēstniecība savas telpas daļa ar Igaunijas vēstniecību.

Savstarpējo tikšanos skaits ir ievērojams un vizīšu grafiks ir spraigs; tomēr daļa no tām ir drīzāk formāla rakstura tikšanās, nevis sarunas, kas sniedzas tālāk par oficiālajām sarunu tēmām.

Latvijas un Igaunijas ārlietu un drošības politikas interešu īstenošana starptautiskajā arēnā gūtu papildus iespējas, ja abas valstis vēltītu vēl vairāk uzmanības kopēju pieeju izstrādei vairākiem ārpolitikas un drošības politikas jautājumiem.

Priekšlikumi:

- Latvijai un Igaunijai līdz ar citiem partneriem jāveicina spēcīgāka un plašāka Baltijas un Ziemeļvalstu integrācija; mūsu pašu interesēs ir nodrošināt, lai šīs attiecības nenoteiktu vienpusējs īstermiņa oportunitāts, kas bija vērojams finanšu un ekonomikas krīzes laikā, bet gan fundamentālas ilgtermiņa drošības intereses. Šajā ziņā Latvijai un Igaunijai aktīvi jāiesaistās pašreizējā Baltijas-Ziemeļvalstu sadarbības izvērtēšanas procesā;
- Latvijai un Igaunijai ar savu rīcību jācenšas palielināt Baltijas valstu redzamību Ziemeļvalstīs un otrādi;
- Labvēlīga ietekme būtu kopīgām abu valstu ministru vizītēm uz trešajām valstīm, jo īpaši uz ES kaimiņvalstīm;
- Sadarbība pozitīvi ietekmētu arī publisko diskusiju par ārlietām un drošības jautājumiem. Mēs ierosinām vienu reizi savstarpēji pārcelt divus atzītus pasākumus: Lennarta Meri konferenci pārcelt no Tallinas uz Rīgu un Rīgas konferenci – no Rīgas uz Tallinu;
- Latvijai un Igaunijai jāturpina sevi popularizēt kā valstīm ar attīstītām IT un kibernetikas jomām;
- Ir nepieciešama kopīga mērķtiecīga rīcība un resursu novirzīšana, lai padziļinātu zināšanas un ekspertīzi par ES austrumu kaimiņvalstīm un reģioniem, kā arī saskaņotu mūsu pašu redzējumu par šīm valstīm. Mūsu ambīcijai būt atzītiem ekspertiem Eiropas austrumu kaimiņu jautājumos ir jābūt reālam saturiskam segumam;
- Latvijas un Igaunijas Ārlietu ministrijām ir jāizvērtē ieguvumi, tai skaitā izmaksu efektivitāte, ko abas valstis varētu gūt, atverot kopīgas diplomātiskās pārstāvniecības. Kopīgo diplomātisko pārstāvniecību tīkls būtu jāpaplašina, jo īpaši ņemot vērā nepieciešamību attīstīt spēcīgas, uz eksportu balstītas ekonomikas;
- Izmaksu efektivitātes princips jāapsver arī citās jomās; Igaunijas un Latvijas valsts iestādēm jāizvērtē kopīgu iepirkumu procesu organizēšanas iespējas.

SADARBĪBA ES IETVAROS

Līdzīgi kā sadarbība plašākā ārpolitikas kontekstā, arī Igaunijas-Latvijas sadarbība ES ietvaros tradicionāli bijusi ļoti attīstīta un aktīva. Abpusējs atbalsts un konsultācijas konkrētos jautājumos ir ierasta prakse.

Priekšlikumi:

- Ciešākas neformālas konsultācijas, sadarbība un kopīgu redzējumu izstrāde jautājumos, kuriem ir būtiska ietekme uz ES nākotni un citiem stratēģiskās attīstības lēmumiem;
- Spēcīgāka un aktīvāka kopīgo interešu aizstāvība ES ārējās politikas lēmumos;

- Sadarbība, gatavojoties ES prezidentūrai, kopīgu prioritāšu un mērķu definēšana.

IZGLĪTĪBA, ZINĀTNE, TEHNOLOĢIJAS

Patlaban viens no galvenajiem problēmjautājumiem minētajās jomās ir izglītības un zinātnes iestāžu pārlieku lielais skaits. Pēc LCSP datiem 2008./2009.mācību gadā Latvijā darbojās 60 augstākās izglītības iestādes. Igaunijas Statistikas biroja dati liecina, ka Igaunijā 2009.gadā darbojās 34 šādas iestādes. Tas rada pārmērīgi lielu konkurenci relatīvi mazajā Igaunijas un Latvijas izglītības tirgū, kas noved nevis pie augstākas izglītības kvalitātes, bet gan tieši pie pretējā – pie fragmentācijas un neracionālas cilvēku, finanšu un materiālo resursu izmantošanas. Līdzīga ir situācija zinātnes un pētniecības jomā: Latvijā 2008.gadā pētniecības nozarē darbojās 463 iestādes, kuru darbinieku kopskaits bija 4370. Igaunijā nodarbināto skaits šajā jomā bija 9621. Tomēr publikāciju un saņemto mērķfinansējumu skaits ir ārkārtīgi zems, kas rosina domāt par resursu nelietderīgu izmantošanu.

Akadēmiskā apmaiņa starp Latviju un Igauniju ir visai ierobežota: Latvijā 2008./2009.mācību gadā mācījās 88 igauņu studenti; Igaunijā 2009.gadā mācījās 120 latviešu studenti.

Tādējādi izglītība, zinātne un tehnoloģiju attīstība ir jomas, kurās kopīga un saskaņota Igaunijas-Latvijas darbība un intensīva komunikācija būtu ārkārtīgi lietderīga.

Priekšlikumi:

- Veikt kopīgu pētījumu par augstākās izglītības struktūras saskaņošanas iespējām un lietderību, un iespējām koordinēt augstskolu specializāciju, lai izvairītos no dublēšanās;
- Latvijai un Igaunijai ciešāk jāsadarbības starptautiskā mērķfinansējuma piesaistē. Intensīvāk jāsadarbības mērķfinansējuma pieteikumu vērtēšanā;
- Jāattīsta sadarbība, kas būtu vērsta uz kopīgu mūsu augstākās izglītības iestāžu reprezentāciju starptautiskā līmenī;
- Lai veicinātu un atbalstītu studentu apmaiņu, abu valstu valdības varētu piedāvāt 100 stipendijas kaimiņvalsts studentu mācībām otras valsts labākajās universitātēs;
- Rīgas Ekonomikas augstskola kā efektīvi funkcionējoša struktūra, kas sniedz atzītas

kvalitātes izglītību un kas kalpo par pamatu Igaunijas un Latvijas biznesa līderu saiknēm nākotnē ir pelnījusi abu valstu valdību atbalstu;

- Izglītības ministrijām jāveicina un jāatbalsta igauņu valodas apgūšana Latvijas skolās un latviešu valodas apgūšana Igaunijas skolās. Īpaši svarīgi tas ir pierobežas reģionos un abās galvaspilsētās;
- Latvijas Universitātē piedāvātās somugru studiju programmas ietvaros tālāk jāveicina igauņu valodas un kultūras apguve. Tartu universitātē jāizveido centrs/programma latviešu valodas un kultūras apguvei;
- Jāsteno regulāra valodu skolotāju un universitāšu pasniedzēju apmaiņa;
- Svarīga ir saskaņota profesionālās izglītības plānošana pierobežas rajonos. Abu valstu valdībām jāstrādā roku rokā, lai nodrošinātu attiecīgu sadarbības projektu finansēšanu. Labs piemērs šeit ir Valgas arodskola, kura 2010.gadā sāk apmācību latviešu valodā;
- Pastāv vairāki vietējie resursi, kas varētu kalpot par platformu starptautiski konkurētspējīgu tīru tehnoloģiju koordinētai izstrādei. Kokrūpniecība un pārtikas rūpniecība ir lieliski piemēri;
- Latvijas un Igaunijas universitātēm jāizmanto abu pušu finanšu un cilvēku resursi, lai veidotu kopīgu modernu zinātniskās pētniecības bāzi. Tas labvēlīgi ietekmētu zinātnisko izpēti Latvijā un Igaunijā un palielinātu ārvalstu zinātnieku interesi par mūsu universitātēm.

KULTŪRA

Starp Igauniju un Latviju pastāv plaša un daudzveidīga sadarbība kultūras jomā. Šajā sadarbībā ir iesaistītas dažādas abu valstu institūcijas. Liela daļa no tās tiek īstenota trīspusējā Baltijas valstu vai vēl plašākā starptautiskā kontekstā.

Neskatoties uz daudzajiem sadarbības projektiem, nereti tie nespēj sasniegt plašāku sabiedrību un tādējādi neveicina emocionālu un psiholoģisku abu valstu iedzīvotāju satuvināšanos.

Tomēr pastāv arī vairāki veiksmīgi piemēri, kad tas ir izdevies. Pēdējos gados Jaunais Rīgas teātris ir trīs reizes viesojies Igaunijā (Tallinā un Tartu).

Gadskārtējā latviešu un igauņu valodas tulkotāju balva, ko nodibinājušas Latvijas un Igaunijas Ārlietu ministrijas, piesaistījusi papildus uzmanību kaimiņu modernajai literatūrai. Arī tādu kultūras iestāžu kā Igaunijas un Latvijas literatūras centra, Ventspils Starptautiskā rakstnieku un tulkotāju nama un citu pūliņi ir radījuši papildus stimulu literatūras darbu tulkošanas turpināšanai.

Vēl viens nozīmīgs kultūru saskarsmes aspekts ir mūsdienu populārās kultūras apmaiņa. Pēdējo gadu laikā plašākai abu valstu publikai ir radusies iespēja uzzināt vairāk par kaimiņvalsts populāro mūziku. Lai arī to izklaides pasākumu skaits, kurus apmeklē gan latvieši, gan igauņi, ir ļoti mazs, tādiem pasākumiem kā mūzikas festivālam „Positivus” Salacgrīvā vai arī „Baltic Beach Party” Liepājā ir izdevies pulcēt skatītājus gan no Latvijas, gan Igaunijas.

Nepašaubāmi eksistē daudz regulāru lielisku Latvijas un Igaunijas kultūras pasākumu - izstāžu, koncertu, mākslas projektu, kas dod būtisku ieguldījumu dinamisku Latvijas-Igaunijas attiecību veidošanā. Tomēr šie pasākumi ir jāpadara redzamāki.

Priekšlikumi:

- Iedibinot Livonijas balvu par Latvijas-Igaunijas sadarbības kultūrā veicināšanu, tīktu pievērsta papildus uzmanība abu valstu kopīgajam kultūras mantojumam, kura aizsākumi ir daudz senāki nekā viens gadsimts. Balvu ik gadu pasniegtu valstu prezidenti, tādējādi uzsverot mūsu attiecību nozīmīgumu. Papildus tam mēs iesakām lietot jēdzienu Livonija arī vairākos citos Latvijas-Igaunijas sadarbības projektos – sākot ar pārrobežu nacionālā parka izveidi līdz rokfestivālu organizēšanai, kas kādreizējā robežteritorijā pulcētu jaunāka gadagājuma cilvēkus;
- Latviski tulkoto igauņu literatūras darbu skaits ievērojami pārsniedz igauņiski tulkoto latviešu darbu skaitu. Abpusējā literatūras tulkošanas darbā darāmā vēl ir daudz. Igaunijai īpaša uzmanība jāpievērš jaunās latviešu valodas tulku paaudzes sagatavošanai. Šim nolūkam mēs iesakām izmantot Valstu Kultūrkapitāla fondu stipendijas un mērķfinansējumu;
- Jāvelta laiks un pūles tam, lai veicinātu zināšanas par latviešu kultūru un vēsturi Igaunijā un igauņu kultūru un vēsturi Latvijā. Tas nozīmē, ka vispārizglītojošo skolu un augstskolu mācību programmās ir jāiekļauj vairāk attiecīga materiāla;

- Sabiedriskajām raidstacijām būtu jāapmainās ar TV seriāliem, dokumentālajām un mākslas filmām. Liels uzsvars liekams uz komēdiju un ziepju operas žanru ar kontekstuāli bagātu tulkojumu. Informētību veicinātu arī īpaši sagatavotas plaša spektra informatīvas TV un radio pārraides kaimiņvalsts Neatkarības gadadienā;
- Ciešāk jāseko populārās mūzikas un modernās mākslas attīstībai kaimiņvalstī;
- Rīgā vajadzētu atrasties Igaunijas institūta birojam, savukārt Tallinā – Latvijas institūta birojam, kuri nodarbotos ar kultūras apmaiņas projektu īstenošanu.

TŪRISMS

Latvija un Igaunija ir kļuvušas par plaši pazīstamiem tūrisma galamērķiem Eiropā. Tūrisms ne tikai veicina mūsu valstu atpazīstamību, bet arī rada darbavietas, stimulē iekšējo patēriņu un veicina abu valstu ekonomisko izaugsmi. Nākotnē svarīgi ir kopīgi izmantot mums kopīgās - Baltijas un Ziemeļeiropas - identitātes, lai piesaistītu vairāk ceļotājus mūsu reģionam.

Savstarpējais Latvijas-Igaunijas tūrisms ir aktīvs, tomēr skaitliskie rādītāji rada priekšstatu, ka tā potenciālu varētu izmantot pilnīgāk. Saskaņā ar LCSP un Igaunijas Statistikas biroja datiem, 2009. gadā Igauniju apmeklēja 529 400 Latvijas iedzīvotāju (7.5% no kopējā Igauniju apmeklējušo ārvalstu tūristu skaita), bet tikai 13% no tiem izmantoja naktsmājas. Latvijā 2009.gadā apmeklēja 614 500 Igaunijas iedzīvotāju (13% no kopējā ārvalstu tūristu skaita, kas ieradās Latvijā) un tikai 9,6% no tiem apmetās naktsmājās.

Priekšlikumi:

- Pateicoties savai neskartajai dabai un nacionālajiem parkiem, Latvija un Igaunija pasaulē ir plaši atpazīstamas. Pārrobežu nacionālā parka (Livonijas Nacionālā parka) izveide vēl jo vairāk liecinātu par mūsu valstu neskarto un tīro vidi;
- Jāattīsta vairāk konkrētu partnerības projektu tūrisma jomā. Jāizstrādā kopīgas pieejas, lai kopīgi iegūtu no katras valsts individuālajiem kontaktiem trešo valstu tūrisma tirgos. Tas ļautu piesaistīt tūristus, kuri apmeklē kaimiņvalsti, tādējādi paldzinot to uzturēšanos reģionā;
- Jāizstrādā kopīgi uz noteiktām interesēm

orientēti piedāvājumi, maršruti un pasākumi, lai piesaistītu tūristus no tām trešajām valstīm, kuru vēsture arī ir saistīta ar Livonijas mantojumu - Vācijas, Lietuvas, Polijas, Zviedrijas, Somijas, Dānijas un Krievijas;

- Latvijai un Igaunijai vajadzētu īstenot kopīgas reklāmas kampaņas kā vienam tūrisma galamērķim attālos tirgos, piemēram, Ziemeļamerikā un Āzijā;
- Savstarpējais abu valstu tūrisms veicināms, rosinot pastiprināti tulkot tūrisma materiālus igauņu un latviešu valodās.

VALKA/VALGA UN PIEROBEŽAS ZONA

Līdz ar Latvijas un Igaunijas pievienošanos ES un vēlāk Šengenas zonai, abu valstu robeža ieguvusi jaunu nozīmi; tāpat jaunu nozīmi ir ieguvuši arī robežas reģioni. No fiziski atdalītiem perifēriem reģioniem tie kļuvuši par teritorijām, kurās notiek tieša abu valstu mijiedarbība. Tas rada jaunas iespējas šo reģionu iedzīvotājiem. Īpaši ilustratīvs šajā kontekstā ir Valkas/Valgas piemērs.

Abas pilsētas ir ievērojami attīstījušas savstarpējo sadarbību. Valkas/Valgas Apvienotais sekretariāts ikdienā nodarbojas ar abu pilsētu sadarbības un komunikācijas koordināciju. Ir nodibināti un aktīvi darbojas Latvijas-Igaunijas institūts un Igaunijas-Latvijas institūts. Tie sadarbojas izglītības un kultūras projektu īstenošanā, kā arī īsteno projektus, kuru mērķis ir padziļināt integrāciju ES.

Tomēr neskatoties uz to, ka Valkas/Valgas devīze ir „Viena pilsēta, divas valstis” un ka vietējās institūcijas cenšas veicināt racionālu un izmaksu ziņā efektīvu sadarbību, reālajā dzīvē pilsētas sastopas ar ievērojamām grūtībām, piemēram, sniedzot operatīvos glābšanas un neatliekamās medicīniskās palīdzības pakalpojumus, īstenojot kopīgus izglītības projektus, nodrošinot transporta savienojumus u.c. Šos jautājumus iespējams atrisināt tikai tad, ja abu valstu valdības un atbildīgās iestādes konstruktīvi iesaistīsies, atzīstot pierobežas reģionu, jo īpaši Valkas/Valgas, unikālo statusu.

Priekšlikumi:

- Vitāli nozīmīga ir abu pilsētu pragmatiskai sadarbībai neatliekamās medicīniskās palīdzības, policijas un citu pakalpojumu jomā, par atskaites punktu ņemot vietējās vajadzības. Abu valstu valdībām, plānojot un īstenojot reformas sabiedrisko pakalpojumu sektorā, jāņem vērā pierobežas zonas specifika;

- Nacionālo valdību pakļautībā esošām institūcijām jāmeklē elastīgi risinājumi, lai risinātu pašreizējās problēmas, ar kurām saskaras pierobežas reģioni, jo īpaši Valka/Valga;

- Jāveicina, jāatbalsta un jāfinansē kaimiņvalsts valodas apguve; nozīmīga ir arī kopīga izglītības (sevišķi profesionālās izglītības) plānošana;

- Jāveicina pārrobežu transporta infrastruktūra; nepieciešama transporta sistēmu integrācija (tāda, lai „šuves” nebūtu jūtamas) Valkā/Valgā;

- Ja vietējās pašvaldības vienojušās par kopīgām investīcijām, valstu valdībām jāsekmē šīs investīcijas un jāļauj finansējumu brīvi novirzīt pāri robežai;

- Lietderīgi būtu atļaut paralēli lietot latviešu un igauņu vēsturiskos ielu un citu topogrāfisku vietu nosaukumus gan Valkā, gan Valgā;

- Lai pierobežas reģionā nodrošinātu labi apmaksātu darba vietu izveidi, valdībām būtu ieteicams atbalstīt ekopilsētiņas/zaļo tehnoloģiju zinātniskā parka izveidi pārrobežu nacionālā parka robežās.

FINANSĒJUMS

Finansējuma pieejamībai ir izšķiroša loma Igaunijas-Latvijas divpusējās sadarbības projektu izstrādē. Tomēr tas nenozīmē, ka tikai ar ievērojamu finanšu līdzekļu palīdzību iespējams īstenot šajā ziņojumā iekļautos priekšlikumus. Procesa sekmēšanai pat vispieticīgākais valsts budžeta līdzekļu apjoms būtu ļoti nozīmīgs, jo, pirmkārt, tas liecinātu par nopietnu politisko gribu no valdības puses, un, otrkārt, tas ļautu īstenot dažus praktiskus soļus šī ziņojuma īstenošanai.

Lai arī divpusējam finansējumam Latvijas-Igaunijas sadarbības īstenošanai būtu liela simboliska nozīme, tas nav vienīgais iespējamais Latvijas-Igaunijas sadarbības finansējuma avots.

Kopš 2004.gada liela daļa Latvijas-Igaunijas sadarbības notikusi ES struktūrfondu programmu ietvaros. Plānošanas periodā 2007-2013. gadam divpusējie Latvijas-Igaunijas sadarbības projekti var pretendēt uz Igaunijas-Latvijas programmas finansējumu (kopējais finansējuma apjoms – 37 milj. latu; līdz 2010. gada sākumam kopējais piešķirtā finansējuma apjoms – 24 milj. latu; pavisam nesen divpusējo pārrobežu projektu īstenošanai tika piešķirti vēl 3,5 milj. latu).

Piesaistot vēl arī citus reģionālos un ES partnerus, Latvija un Igaunija var piedalīties Centrālās Baltijas jūras reģiona programmā INTERREG IV A (Eiropas Reģionālās attīstības fonds šīs programmas īstenošanai atvēlējis vairāk nekā 100 milj. eiro), Igaunijas-Latvijas-Krievijas Pārrobežu sadarbības programmā Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros (ENPI līdzfinansējums mērāms 47 milj. eiro), INTERREG IV C programmā (Eiropas Reģionālās attīstības fonds programmai novirzījis vairāk nekā 321 milj. eiro) un Eiropas Savienības Baltijas jūras reģiona programmā (kopējais finansējums 236,6 milj. eiro).

Priekšlikumi:

- Lai uzturētu Latvijas-Igaunijas sadarbību aktuālu, abu valstu valdībām ik gadu jānovirza šim mērķim noteikti budžeta līdzekļi, kuri ieskaitāmi kopīgā Latvijas-Igaunijas sadarbības fondā. Fondu var

izveidot ar ļoti nelieliem, iesākumā – simboliskiem līdzekļiem;

- Fonda administrēšanu varētu uzņemt jaunizveidota institūcija, piemēram, Latvijas-Igaunijas sekretariāts. Tomēr mēs priekšroku dotu jau pastāvošu organizāciju, tādu kā Latvijas-Igaunijas un Igaunijas-Latvijas institūtu Valkā/Valgā piesaistīšanai. Šiem institūtiem ir projektu īstenošanas pieredze; to personāls, lai arī skaitliski neliels, ir pieredzējis un izglītoti, institūtu darbiniekiem ir nodibināti labi kontakti un ir pieredze sadarbībā ar valsts institūcijām. Tas nāktu par labu arī visam Valkas/Valgas reģionam, ņemot vērā, ka sadarbības koordinācija tiktu pārcelta no galvaspilsētām uz šo reģionu;
- Lai veicinātu reģionālo, un, jo īpaši, Latvijas-Igaunijas sadarbību, maksimāli jāizmanto ES fondu piedāvātās priekšrocības.

ĪSTENOŠANAS PROCESS

- Priekšlikumu īstenošanas koordinēšanai premjerministriem būtu jāieceļ atbildīgā amatpersona no Premjerministru birojiem;
- Vienreiz gadā premjerministriem jāpārskata īstenošanas progress un jānosaka/jāizvēlas nākamā perioda prioritārais jautājums/jautājumi;
- Mēs ierosinām palielināt Valkas/Valgas Latvijas-Igaunijas un Igaunijas-Latvijas institūtu lomu, uzticot tiem pildīt noteiktus uzdevumus saistībā ar konkrētiem šajā ziņojumā iekļautiem priekšlikumiem;
- Mēs ierosinām 2010. gada novembrī organizēt kopīgu semināru, lai apspriestu šo ziņojumu un citus ar Latvijas-Igaunijas attiecībām saistītus jautājumus.

CETURTĀ DAĻA: VĪZIJA - LATVIJA UN IGAUNIJA 2020.GADĀ

Igaunija jau 10 gadus ir pilntiesīga eiro zonas locekle, un lielākā daļa cilvēku domā, ka tā tas ir arī Latvijas gadījumā, lai gan Latvija eiro zonai pievienojās 2014. gadā. Baltijas jūras reģiona nozīme Eiropas Savienībā ir augusi, un Latvija un Igaunija no šī procesa ir bijušas lielākās ieguvējas.

Gan Latvijai, gan Igaunijai ir izdevies radīt vidi, kas ir ļoti pievilcīga talantīgiem ārvalstu speciālistiem, tādējādi šī priekšrocība tiek izmantota līdz ar valstu izcili izdevīgo ģeogrāfisko stāvokli. Kaimiņvalstu studentus un profesionāļus vilina augstais dzīves līmenis, ērtā satiksme, daudzās darbavietas, liberālie uzskati un labā izglītības sistēma. Latviešu un igauņu valodas tiek plaši izmantotas, līdz ar angļu un citām svešvalodām.

Latvijas-Igaunijas-Kataras kopuzņēmums Liepājā pārvalda Baltijas jūras austrumu piekrastē lielāko sašķidrinātās dabasgāzes terminālu. No termināla izbūvēti gāzes cauruļvadi uz Somiju, Igauniju un Lietuvu. Nodrošinot integrētu un brīvu elektroenerģijas tirgu, Latvijas un Igaunijas lielākie energosistēmu operatori apvienojušies uzņēmumā „Livonian Energy”, kas ir atklāta akciju sabiedrība. Enerģētikas infrastruktūra, tostarp gāzes cauruļvadi, ir atdalīta. Igaunijā netālu no Paldiskiem uzbūvēta atomelektrostacija, kura pieder „Livonian Energy” un somu „Pohjolan Voima” kopuzņēmumam.

Abas valstis ir racionāli reformējušas valsts pārvaldes sistēmu, un tās ir vienas no efektīvākajām un racionālākajām valsts pārvaldes sistēmām reģionā. Ekonomiskā un politiskā stabilitāte atvilinājusi atpakaļ lielu skaitu savulaik emigrējušo iedzīvotāju. Nepārtrauktā ekonomiskā izaugsme radījusi lielu skaitu jaunu darbavietu.

Sabiedrisko pakalpojumu integrācija abās valstīs nodrošina ērtu un vienkāršu apkalpošanu tiem klientiem, kas izmanto šos pakalpojumus abās valstīs. Pastāv intensīva, izmaksu ziņā efektīva un racionāla pārrobežu sadarbība starp vietējiem pakalpojumu sniedzējiem, kas nodrošina pierobežas reģiona iedzīvotāju operatīvās vajadzības.

Latvija un Igaunija sekmīgi piesaistījušas investīcijas videi draudzīgo tehnoloģiju un IT tehnoloģiju jomā. Vairāki investori galvaspilsētu vietā izvēlējušies seno Livonijas reģionu, netiešā veidā atdzīvinot pakalpojumu sektoru šajā reģionā.

Uzlabojies transporta sakaru tīkls. Ātrvilciens maršrutā Tallina-Rīga vēl joprojām iet caur Tartu un Valgu, taču „Rail Baltica” projekta īstenošanas rezultātā abu valstu galvaspilsētas drīzumā atradīsies divu stundu brauciena attālumā. Jaunais maršruts gan nemazinās dzelzceļa satiksmes nozīmi maršrutā Rīga-Tartu, kas straujā tempā attīstās, pateicoties augstskolu intensīvajai sadarbībai. Dzelzceļa satiksme šajos maršrutos konkurē ar gaisa satiksmi, kas ļauj raiti pārvietoties starp abu valstu galvaspilsētām un operatīvi nokļūt pārējās Eiropas galvaspilsētās un citos nozīmīgos galamērķos.

Starp Latviju un Igauniju ceļo ne tikai studenti un uzņēmēji. Vietējo tūristu skaits strauji tuvojas Igaunijas-Somijas rādītājiem.

Palielinājies Igaunijas skolu skaits, kurās iespējams apgūt latviešu valodu; palielinājies arī skolēnu skaits Rīgas Igaunņu vidusskolā.

Katru gadu no latviešu valodas uz igauņu valodu tiek pārtulkotas vairāk nekā 10 grāmatas, kas gan vēl joprojām ir mazāk nekā latviski tulkoto igauņu literatūras darbu skaits. Lielākā daļa Latvijas un Igaunijas iedzīvotāju zina, kā sauc kaimiņvalsts premjerministru.

Āzijā, Latīņamerikā un Āfrikā darbojas abu valstu kopīgās diplomātiskās pārstāvniecības, kas strādā kā uzticami partneri un kopīgi pārstāv abu valstu ekonomiskās intereses.

Ruhnu sala kļuvusi par tradicionālo vietu, kur ik gadu notiek augsta ranga amatpersonu Nacionālās aizsardzības vasaras kursi. Kursu kvalitāte ir tik augsta un to ietekme tik liela, ka tie gan Igaunijā, gan Latvijā guvuši lielu atsaucību, un dalība tajos kļuvusi par prestiža lietu.

LATVIAN-ESTONIAN FUTURE CO-OPERATION REPORT

By Andris Razāns and Anvar Samost

INTRODUCTION

This report was commissioned by the Estonian Prime Minister Andrus Ansip and the Latvian Prime Minister Valdis Dombrovskis in September 2009 to gain a better and wider understanding of Latvian-Estonian future cooperation potential and to obtain a number of concrete proposals for bilateral action. Two independent reporters, Anvar Samost from the Estonian side and Andris Razāns from the Latvian side were appointed to write the report by the summer of 2010.

As the authors of the report, we have written it to our best knowledge and assessment of existing bilateral relations and expected future development. We have interviewed many people in Estonia and Latvia to prepare this document and are very grateful to all those who kindly agreed to share their vision, opinions and ideas during the interviews or through letters. But we would like to stress that all of the thoughts and proposals included in the report reflect our own convictions and viewpoints.

The ideas included in the report should be viewed purely as an initial set of proposals. We are aware that this set is neither exhaustive, nor will all of these proposals be implemented. At the same time even their partial implementation would be beneficial for the residents of the two neighbouring countries. Another of our intentions

is to provoke wider discussion on Latvian-Estonian relations with this report. We would appreciate such discussion leading to even greater mutual interest between Estonians and Latvians, further ideas for co-operation or modification of the ideas included in the current report.

Our knowledge of Latvia and Estonia was considerably broadened during this work. We discovered that the actual communication and co-operation between our nations on every level is very often much closer than generally perceived. This underlines the need for better media coverage, more intensive information exchange and increased interest in our neighbours.

The Report consists of four parts. In the first part we have paid attention to the past and present in Estonian-Latvian relations. The second part is comprised of specific proposals on how to bring the two neighbouring states even closer to each other, thereby increasing benefits for the peoples of both countries. The third part provides a few specific ideas on how to proceed with implementation. In the last part of the report we present a playful vision of Latvia and Estonia in 2020, to show our version of what this region would be like if all of our proposals – and many other positive developments – were to become a reality.

PART ONE : LATVIA AND ESTONIA – PAST AND PRESENT

At the beginning of the 21st century Latvia and Estonia, have now successfully completed their return to the family of independent European nations. The two of them have an opportunity to build on their shared history, cultural and mental similarities, and their geographic proximity, to develop a relationship that could serve the best interests of the Estonian and Latvian nations.

We do not have to build our relations from scratch. Membership of the European Union should not be seen as the only and as a sufficient identity building element for both countries. Common geography and history matter.

Our geographic location in the South-Eastern part of the Baltic Sea region has for centuries determined the way Estonians and Latvians interact with each other and with other nations, near and far.

The identities of both nations have been formed by our common history and not only by modern history - our peoples have been bound together in many ways throughout the centuries.

As reporters we were surprised that the identity of the historic European state of Livonia that once occupied a great area of the territories of today's Estonia and Latvia had and still has an impact on many people in both countries. For many it seemed quite natural to associate concrete bilateral projects, or visions on how to develop them, with this historic notion. It is clear that our Livonian heritage, this common part of our identities, deserves to be used more often.

The 20th century brought similar historic challenges to the Latvians and the Estonians, and both nations followed comparable political and economic development to a large extent. Both countries gained sovereignty as a result of World War I and lost it during World War II. Their sovereignty was regained after the most positive geopolitical development in Europe in the 20th century – the break up of the Soviet Union.

After regaining independence, both Latvia and Estonia were preoccupied with the re-establishment of their own statehood. Often this was linked with the need to prove each country's uniqueness and sometimes even with opposing the perception of being part of a homogeneous Baltic identity. It should be stressed that belonging to the Baltic region has also often been mistakenly understood as being in opposition to a broader Northern European identity, which Latvia and Estonia naturally share together with Lithuania and the Nordic Nations.

It is understood that strengthening their Northern European identity is essential for the long term strategic interests of both Latvia and Estonia. The need to support the existing very broad network of person-to-person contacts with a more active Baltic-Nordic business relationship, an integration of energy markets, and more informal and developed contacts among the political, cultural, educational and scientific elites is apparent. However, constructive and goal oriented Baltic co-operation and the resulting bilateral Latvian-Estonian collaboration can make a significant contribution to the wider Northern European regional identity.

Although Latvia and Estonia have been affected by the current global financial crisis to varying extents, the security and developmental challenges that the countries are facing today are similar. At present, the fastest growing economies are not the countries belonging to the EU or the ones that are situated in the Baltic Sea region. New centres of power are emerging. Today countries like China, India and Brazil are already having a strong influence on the global economic agenda and governance of the new global economy in many ways. For Latvia and Estonia it is of crucial importance to find ways of benefiting from these developments.

Membership of the North Atlantic Treaty Organization gives both countries a historically unprecedented sense of safety and external security. This will stay. But this Alliance is facing a set of new security threats, stemming from the proliferation of weapons of mass destruction, cyber terrorism, scarcity of resources and migration. NATO is changing in order to be able to deal with these threats. The task for Latvia and Estonia is to be reliable allies, at the same time ensuring that the Alliance provides them with a full range of means of collective defence. Having joined NATO, the EU and the Schengen area, the regional and bilateral co-operation between Latvia and Estonia has gained a new rational dimension and value.

Thus, after searching for our individual paths, we have now reached a point where the advantages of co-operation are obvious:

- By harmonizing actions Latvia and Estonia make themselves more attractive for co-operation with international partners which are often much bigger in size;

- Co-operation serves the aim of balanced development of the region; the Baltic rim region is integrating into one of the fastest developing parts of the EU. With Germany and Poland on one side and Russia on the other, Estonia and Latvia occupy its very dynamic centre. We must work together to fully utilize this unique advantage;
- Together Latvia and Estonia are able to speak with a stronger voice and deliver a stronger message;
- Closer co-operation will allow for a more efficient and effective use of our limited human and other resources;
- By using the additional opportunities gained by the accession to the EU and the Schengen area, Latvia and Estonia are able to bring their cross-border co-operation to a new level, facilitating a new quality of development for our border regions.

Today, even though Latvia and Estonia are engaged in close political co-operation and are more integrated than at the beginning of the 1990s, a great deal of potential for integration and co-operation remains unused.

Current relations between Latvia and Estonia are usually described as very good or even excellent. Officials of the two countries have developed good formal as well as some informal dialogue; the legal basis is well developed. At present there are no pending issues on the bilateral agenda.

At the same time it is apparent that personal everyday contacts between the people are not intense enough. Both societies actually know very little about developments and trends in their neighbouring country, when you compare the relationship between Estonia and Finland for instance. In August 2009, the concert of a world-famous pop-star brought over 15 000 Latvians to Estonia on the same day – probably the biggest number to ever enter the country simultaneously in its entire history. At the same time a similar number of Finns visit Estonia on any day during the summer season. Thus, what we currently have is a kind of “official friendship” – we keep repeating the mantra about the historic closeness of Latvians and Estonians, but do not really know much about our neighbours today and do not actually fully believe in these similarities. It is also sensible to say that on the implementation level both sides have mostly failed to see real long term cooperation synergies.

There are strong misperceptions and stereotypes burdening the development of our relations. Latvia, for too many Estonians is a remote, sometimes negative example. Estonia for

many Latvians is mostly a positive example, which nevertheless is often difficult to accept because of the emotional barrier. The general level of mutual regular interest is fairly low. The only way of making our relationship less driven by stereotype is to increase awareness about each other through communication.

Latvia and Estonia share a number of values and interests:

- FIRST: an understanding that our countries are the only places in the world where Latvian and Estonian languages and culture can be preserved and developed;
- SECOND: a perception of our societies and cultures as being a part of the Northern European dimension;
- THIRD: a commitment to raising living standards and sustained economic growth;
- FOURTH: a profound interest in strengthening the EU and NATO and their role; promoting further internal integration of these organisations;
- FIFTH: a common interest in joining the European Monetary Union and in introducing the Euro;
- SIXTH: a growing interest in and efforts towards preserving our clean environment and an ecologically sustainable lifestyle;
- SEVENTH: a wish to be globally competitive and locally attractive to talent; understanding that talent is accompanied by investment;
- EIGHTH: both countries recognize that it is not possible to attract foreign direct investment (FDI) in production or the service sector only by the availability of a cheap and hardworking labour force any more. FDI can be attracted by increasing the educational level of employees and by increasing efficiency;
- NINTH: promoting innovation as a driving force for economic growth.

At the same time, there are factors hindering mutual trust and thus our deeper co-operation:

- The assumed different contemporary political tradition;
- Ignorant and sometimes arrogant attitudes;
- Differing levels of commitment to long term goals;
- Even if there is a clear strategic consensus between the two on how to develop a relationship with Russia, differences exist on how to implement it.

There are several obstacles on the practical level that hamper the pursuit of our common interests:

- Latvia and Estonia often view each other as competitors;
- The limited scope of individual, personal contacts;
- Too many *pro forma* meetings, too little communication “behind talking points” at a strategic level, between elites and experts;
- Politicians are hesitant to implement bilateral commitments with a long term effect;
- There are too few people, who are interested and able to carry out co-operation projects; limited knowledge of each other’s languages;
- There are too few people in Latvia and

Estonia in general: there are an inadequate number of students for the number of existing higher educational establishments, too few consumers to support efficient competition, too few infrastructure users to justify investments;

- The relative physical distance between the capitals is exacerbated by inadequate transport connections which translates into emotional detachment;
- Different levels of liberalisation of the energy markets and different preferences when putting together appropriate national energy mixes.

In the following part of our report we present our ideas on how to overcome these obstacles to our co-operation.

PART TWO: HOW TO BRING THE TWO NATIONS CLOSER

PEOPLE TO PEOPLE CONTACTS

Today the sizes of the Latvian diaspora in Estonia and the Estonian diaspora in Latvia are quite limited – in 2009 there were 2199 Latvians residing in Estonia (data from Statistics Estonia) and 2480 Estonians in Latvia (data from the Central Statistical Bureau of Latvia – CSBL). Parallels can be observed with mutual migration – from data provided by the CSBL, the total number of people migrating between the countries was 227 people in 2009: 97 people from Estonia to Latvia and 130 people from Latvia to Estonia. Even though they do exist, mixed marriages are perceived to be exceptions rather than a common phenomenon.

Travel between both countries is frequent – according to data from the CSBL in 2008, before the crisis had impacted on travel, there were 614 800 journeys from Latvia to Estonia and 1 384 600 journeys from Estonia to Latvia (including both transit journeys and longer stays in the countries).

Though possibilities exist to study the Latvian language in Estonia and the Estonian language in Latvia (for example, the University of Latvia offers a Finno-Ugric study programme and Estonian can be learnt at the Estonian school in Riga; Latvian language courses are offered at the Tartu University Language Centre and in a couple of Estonian schools in the border regions), proficiency in the neighbouring nation's language is fairly low – even in such a place as Valka/Valga, it is rare for people to speak both languages. This lack of knowledge, as well as the limited usage of the neighbours' language in providing tourism, commercial, culture and other products, creates a substantial psychological obstacle to closer and more profound communication between the two nations.

The language issue is also highlighted by the lack of a contemporary comprehensive dictionary.

Communication is much more intensive and close, when it comes to professional situations. However, in these cases, the English or Russian language is used for transactional dealings. These formal professional frameworks could be used as a way of intensifying broader informal contacts.

Proposals:

- There should be more interaction between Latvian and Estonian elites to further increase mutual trust. To facilitate that

interaction, we suggest the establishment of a system for regularly bringing together Latvian-Estonian elites. We suggest that a good example to follow would be the Senior Courses in National Defence, a regular and well-proved event in Estonia. Similar Latvian-Estonian high level courses, organized twice a year as week long events, should bring together high ranking participants from public, private and non-government sectors. In addition to getting a better overview of different aspects of security and defence policy, there would also be an opportunity for the formation of informal relationships;

- Exchanges of public servants between ministries and other governmental institutions, commencing with the ministries of foreign affairs;
- Developing faster and more comfortable transport connections between the capitals and the regions will help to increase tourism, personal and business contacts. The Rail Baltica project should not be assessed only on the volume of existing passenger traffic between the two capitals – the fast rail link itself will create an explosion in communication. Irrespective of the final choice of the Rail Baltica route, both Tallinn-Riga and Tartu-Riga rail connections should enable travel from one point to the other in under three hours;
- The creation of up-to-date comprehensive Latvian-Estonian and Estonian-Latvian dictionaries should be achieved. There should also be web-based, constantly developing and free versions of them. Basic textbooks are also needed;
- Contacts between respective groups in societies – student organizations, schools, choirs, NGO's, local governments and artists – should be encouraged and supported; electronic databases of researchers, people working in culture, NGO's and schools willing to develop co-operation with partners in the neighbouring country should be created and made available on the Internet;

- National Day celebrations should be regularly attended by neighbouring country leaders. The plan of a joint Victory Parade on 23rd June in Cēsis should be implemented. National public broadcasters should include programmes devoted to National Day celebrations from the neighbouring country;
- The strengthening of the respective media coverage of events and developments in our countries is necessary. National public broadcasters should have permanent correspondents in the neighbouring capitals, and newspapers should devote more space to this material;
- A narrowing of the emotional and attitudinal gap between the nations is essential. We have to watch our rhetoric to emotionally strengthen the feeling of "neighbourliness".

FINANCE, ENERGY, TRANSPORT

In the areas of finance, energy and transport, both countries should strive for policies that lead to the genuine integration of markets, with basically no differences in business conditions. It is important to keep in mind that these policies should also lead to deeper integration with the Nordic economies. This will strengthen our economies within the European market.

Though Latvia and Estonia are rather similar in economic structure, the recent economic crisis has introduced some differences to Latvian and Estonian economic prospects. For example, in 2010 Estonia managed to comply with the Maastricht requirements to join the Euro zone as planned, in 2011. Latvia, although having had a considerable increase in external debt and undergoing profound structural reforms in 2009, has set its goal to be ready to introduce the Euro in 2014.

The economic interests of Latvia and Estonia in third markets are rather similar – to put it very simply, both aim at exporting their own goods and attracting tourists. However, thus far the usage of co-operation potential and the pooling of resources to address third markets has been quite limited.

Bilateral economic co-operation is active. Estonia has traditionally been amongst Latvia's most important economic partners: 2nd in exports and 5th in imports. The same could be said about Latvia's role for Estonia: Latvia has been Estonia's 4th biggest import and export partner. Estonia is Latvia's largest investor, with the biggest share of investment falling within the financial area.

Co-operation with regard to energy sector

issues has been mainly within the wider Baltic and EU contexts.

Regarding transport infrastructure, the road connection between the capitals has improved significantly recently. A popular air connection has been established between Riga and Tallinn (used by 149 749 passengers in 2009), as well as between Riga and Tartu. Riga has also become a popular transit airport used by Estonians to travel to Europe, neighbouring countries to the East and to Asia. However, there are still very serious issues in the transport sector, the most topical of them being a fast train connection between Riga and Tallinn as well as Riga and Tartu, the road quality between Riga and Tartu, as well as the restoration of minor cross-border road traffic.

Proposals:

- Both governments need to make a strict commitment to introduce the euro as planned – 2011 in Estonia and 2014 in Latvia;
- All large transport related investment programs should be closely coordinated;
- Rail Baltica and other transport infrastructure projects related to Latvian-Estonian communication, such as the renewal of former cross-border roads, improvement of the Tartu-Riga road, the Valmiera-Viljandi and Valmiera-Pärnu bus lines, and ferry communication between Ventspils and Saaremaa, should be seen as a priority by governments and municipalities;
- It is in Latvia's and Estonia's interests to ensure a functioning common Baltic energy market integrated with the EU energy market and with the Nordic electricity market by means of electricity interconnections across the Baltic Sea;
- The Latvian-Estonian electricity interconnection capacity should be increased from the current 700 MW to 1000 MW and the interconnection's reliability should be improved;
- Latvia and Estonia should actively work towards achieving a common position in EU energy policy, including in its Russia-related aspects;
- Latvia and Estonia should work together towards more competition and diversification in the natural gas sector nationally, regionally and at the EU level;

- Latvia and Estonia should consult each other on changes in taxation policies to evaluate potential indirect impacts;
- Continued harmonization of tax systems would be beneficial;
- Both countries should co-operate as much as possible for joint participation in international economic representation and in promotional events (such as World EXPO, as well as on a smaller scale);
- Both countries should take their neighbour into account when elaborating strategic planning projects (such as Growth Vision 2018 in Estonia or Strategy for Sustainable Development of Latvia until the Year 2030).

FOREIGN AND SECURITY POLICY ISSUES

Latvian and Estonian officials, diplomats and civil servants have a well rooted tradition of close co-operation. Given the natural closeness of national interests and, hence, very close positions on most cases, the usefulness of co-operation is self evident. Though stereotypes and a spirit of competition may sometimes hinder wider or deeper co-operation on some issues, mutual co-operation and consultation is a well-established practice. Recently a new impetus for closer practical co-operation was given by the need to develop cost efficient and effective solutions in this field. A good example of these solutions is our co-operation in Egypt, where starting from 1st January 2010 the Latvian Embassy is sharing its premises with the Estonian Embassy.

The number of mutual meetings and the schedule of visits is intense; however, some of this is considered to be conducted in a rather pro forma way rather than there being genuine "beyond the talking points" conversations.

Promotion of Latvian and Estonian foreign and security policy interests in the international arena would benefit if both countries strengthened their efforts on a joint approach to a number of foreign and security policy issues.

Proposals:

- Latvia and Estonia along with other partners must promote stronger and broader integration between Baltic and Nordic countries; it is in our interests to make sure that this relationship is not determined by the short term unilateral opportunism

which was demonstrated during the current financial and economic crisis, but instead by profound long term security interests. To this end Latvia and Estonia should actively engage in a current reassessment process of Baltic-Nordic cooperation;

- Latvia and Estonia in their actions should boost the visibility of Baltic countries in Nordic countries and vice versa;
- Joint ministerial visits to third countries, particularly to those neighbouring the EU would be useful;
- Public discussion on foreign and security issues would benefit from joint cooperation. We suggest a single exchange of two well-established events: to bring the Lennart Meri Conference from Tallinn to Riga, and the Riga Conference to Tallinn;
- Latvia and Estonia should continue to promote themselves as countries advanced in IT and cyber security matters;
- Focused joint efforts and allocation of resources are necessary to deepen the knowledge and expert capability of the EU's eastern neighbouring countries and regions, as well as on the harmonisation of our own vision of these countries. Our ambition to be recognized as experts on our East European neighbours should be supported by real content;
- The Latvian and Estonian Ministries for Foreign Affairs should jointly explore opportunities, including the cost efficiency that both countries may gain in opening new joint diplomatic representations. Common diplomatic representation networks should be further widened, especially taking into account the need to develop strong export driven economies.
- The principle of cost efficiency should be observed in other spheres as well; Estonian and Latvian state institutions should examine the possibilities for joint procurement where possible.

CO-OPERATION WITHIN THE EU

Like co-operation in the wider foreign policy context, Estonian-Latvian co-operation within

the EU has been traditionally very well developed and active. Mutual support and consultation on concrete issues has been a normal practice.

Proposals:

- Closer informal consultation, co-operation and the creation of joint visions on the issues critical to the future of the EU and other strategic development decisions;
- Stronger and more active promotion of joint interests in EU external policy decisions;
- Co-operation in the preparations for EU presidencies, defining common priorities and targets.

EDUCATION, SCIENCE, TECHNOLOGY

Currently, one of the main issues in the field is the overabundance of educational and research institutions in both countries. According to the CSBL, there were 60 higher educational institutions in Latvia in the 2008/2009 academic year. Data from Statistic Estonia shows that there were 34 such institutions in Estonia in 2009. This creates unreasonably tight competition for the relatively small Estonian and Latvian education market, which results, not in higher quality, but quite the opposite – in the fragmentation and irrational usage of human, financial and material resources. The situation is in a way similar in the field of research and development: in 2008 there were 463 institutions in Latvia dealing with research and development with the total number of personnel being 4 370. In Estonia the number of people employed in this sphere was 9621. However, the number of international publications and grants received is extremely low, which raises a question about the effective use of resources.

Currently, the academic exchange between Latvia and Estonia is also limited: the number of Estonian students in Latvia in the academic year 2008/2009 was 88; there were also 120 Latvian students studying in Estonia in 2009.

Thus, education, science and technology development are areas where shared and co-ordinated Estonian-Latvian efforts and intensive communication and co-operation would be highly beneficial.

Proposals:

- To carry out a joint study on the feasibility of harmonising the higher education structure and co-ordinating universities' specialization to avoid duplication;

- Latvia and Estonia need to cooperate more closely to receive international grants. There should be more intensive co-operation in the assessment of grant applications;
- Co-operation should be developed in the joint representation of our higher education institutions internationally;
- To encourage and support mutual student exchange. Both governments could offer 100 scholarships to their neighbour's students for study in their best universities;
- The Stockholm School of Economics in Riga deserves the support of both governments as an effectively working structure which provides highly valued education and is a basis for future ties between Estonian and Latvian business leaders;
- The ministries of education should promote and support the teaching of the Estonian language in Latvian schools and the teaching of the Latvian language in Estonian schools. This is especially important in border regions and in both capitals;
- Estonian language and culture studies should be further promoted within the Finno-Ugric programme of the Latvian University. A centre/programme teaching the Latvian language and culture studies should be created at the University of Tartu;
- A regular exchange of language teachers and university lecturers should be implemented;
- Coordinated planning of vocational training in border areas is important. In addition to this both governments should work hand-in-hand to ensure the financing of respective cooperation projects. The Valga Vocational School which will start teaching in Latvian in 2010 could serve as an example;
- There are several local resources that could serve as platforms for the coordinated development of internationally competitive clean technologies. Wood and food processing are the prime examples;
- Latvian and Estonian universities should share their financial and human resources to establish joint modern research facilities. This would be beneficial for scientific

research in Latvia and Estonia, and it would increase the attraction of our universities to researchers from other countries.

CULTURE

Co-operation has been well developed at different levels and between different institutions, though a considerable part of it takes place in a trilateral Baltic or even wider international context.

Despite the numerous existing co-operation projects, these often fail to reach out to the wider public, and thus, do not help to bring both nations closer emotionally and psychologically.

However, there are good examples of the opposite as well. In recent years the New Riga Theatre has visited Estonia (Tallinn and Tartu) three times. The annual Latvian and Estonian language Translators' Award, established by the Latvian and Estonian Ministries of Foreign Affairs has attracted additional attention to each neighbours' modern literature. The efforts of institutions like the Estonian and Latvian Literature Centres, the Ventspils International Writers and Translators' House and others have also provided impetus for further translation work.

Another important aspect is the further exchange of contemporary popular culture. In recent years the public in both countries has learnt more about their neighbour's popular music groups. Although there are very few public entertainment activities attended by both Latvians and Estonians, events like the Positivus music festival in Salacgrīva or the Baltic Beach Party in Liepāja have managed to bring together both the Latvian and Estonian public.

There are many other splendid cultural events – exhibitions, concerts, art projects - regularly taking place between Latvia and Estonia, which contribute to modern and vibrant Estonian–Latvian relations. But it is important that they be made more visible.

Proposals:

- Establishing the Livonian Award for promoting Latvian-Estonian co-operation would bring attention to our mutual heritage which goes back further than just 90 years or one century. The award should be presented each year by the presidents to underline the importance of our relations. In addition to this, we suggest using the term "Livonia" in a number of Latvian-Estonian activities – from cross-border national parks to rock-festivals that would bring young people to the former border territory;

- The number of Latvian translations of Estonian literature has greatly exceeded Estonian translations of Latvian literature. There is still a lot to be done to promote mutual translations. Estonia should take special care that a new generation of translators from the Latvian language is brought up. For this we suggest the use of scholarships and grants from State Culture Capital Foundations;
- Time and effort should be spent on the promotion of knowledge of Latvian culture and history in Estonia and Estonian culture and history in Latvia. This means including more relevant material into school and university curriculums;
- Public broadcasters should exchange TV-series, documentaries and films. Great emphasis should be placed on comedy and soap opera type content with contextually rich translations. Special broadly informative TV and radio programmes on the National Day of each neighbouring country would further increase awareness;
- More attention should be paid to popular music and contemporary art development in the neighbouring country;
- There should be a branch office of the Estonian Institute in Riga and a branch office of the Latvian Institute in Tallinn, dealing with cultural exchange projects.

TOURISM

Latvia and Estonia have developed into well known tourism destinations in Europe. Tourism not only makes our countries more recognizable, but also creates work places, stimulates internal consumption and contributes to the economic growth of both countries. In the future it is important to jointly use our shared Baltic and Northern European identities to attract visitors to our region.

Mutual Latvian-Estonian tourism is active, even though numbers leave the impression that its potential could be utilised to a greater extent. According to the data from CSBL and Statistics Estonia, there were 529 400 Latvian residents who visited Estonia in 2009 (7.5% of the total number of foreign visitors to Estonia in 2009), but only 13% of them took accommodation, meaning an overnight stay in Estonia. The number of Estonian residents

visiting Latvia in 2009 was 614 500 (13% of the total number of foreign guests to Latvia) with only 9.6% of them staying overnight.

Proposals:

- Latvia and Estonia are well known in the world for their well-preserved nature and national parks. Creating a cross-border national park (Livonian National Park) would underline the abundance of undeveloped and clean environments in our countries;
- There should be more concrete partnerships developed in the tourism area. Joint approaches should be developed to jointly benefit from our individual contacts with third markets and to attract tourists visiting the neighbouring country, thus, making their stay in the region longer;
- There should be joint interest-specific offers, routes and events aimed at attracting tourists from third countries like Germany, Lithuania, Poland, Sweden, Finland, Denmark and Russia, and who share a cultural heritage with historic Livonia and other countries and regions;
- Latvia and Estonia should promote themselves together as one tourist destination in remote markets like North America and Asia;
- It is important to serve mutual tourism by promoting translations of tourist information materials in both Estonian and Latvian.

VALKA/VALGA AND THE BORDER AREA

With Latvia and Estonia having joined the EU and later joining the Schengen area, the border between both countries has gained a new meaning as have the adjacent border areas. From physically separated peripheral regions they have now become areas of direct engagement between our countries. This creates new opportunities for people living in these areas. An especially illustrative case in this context, is the one of Valka and Valga.

Both towns have developed their co-operation considerably. The Valka-Valga Joint Secretariat co-ordinates their co-operation and communication on an everyday basis. There is an established Latvia-Estonia Institute and an Estonia-Latvia Institute.

They co-operate in carrying out educational and cultural projects, as well as in projects aimed at a more profound integration into the EU.

However, despite the Valka/Valga slogan "1 City, 2 States" and efforts by the local institutions to promote rational and cost efficient co-operation, in reality the towns face considerable difficulties, for instance, in organizing rescue, emergency and medical services, implementing joint educational projects, transport connections etc. These issues can be solved only if the central governments and institutions engage constructively, recognizing the unique status of the border regions and Valka/Valga in particular.

Initial proposals:

- Reasonable co-operation between the two emergency, medical, police etc. services driven by local needs is vital. Both national governments should take into account the specifics of border areas when planning and implementing reforms in the public services sector;
- The national governmental institutions must search for flexible solutions to address the current difficulties in the border regions and Valka/Valga in particular;
- Language proficiency should be encouraged, supported and funded; joint planning of education (especially vocational and pre-school) is important;
- Promote a cross-border transport infrastructure; integrate the transportation systems (seamless integration) at Valka/Valga;
- If local municipalities have agreed on common investment, then the central governments should facilitate such investment and allow the funds to move across the border;
- It would be helpful to use historical Latvian and Estonian street and other topographical names in both Valka and Valga;
- To bring more well-paid jobs to the border region; the establishment of a green town/cleantech science park within the cross-border national park should be supported by governments.

PART THREE: IMPLEMENTATION

FUNDS

The availability of financial resources is an essential factor for the development of bilateral Estonian–Latvian co-operation projects. However, it does not mean that only substantial financial means will allow the implementation of the ideas proposed in this Report. To facilitate the process, even the most modest budgetary allocation would be of great importance, as first of all it would show serious political commitment by the governments and, secondly, it would allow for some practical action on the report's implementation.

Even though bilateral funding of Latvian–Estonian activities is of great symbolic importance, it is not the only possible source of financing for Latvian–Estonian co-operation.

Since 2004, a great share of the direct co-operation between Latvia and Estonia has taken place within the EU Structural funds programmes. In the 2007–2013 planning period, bilateral Latvian–Estonian cross-border co-operation projects are eligible for Estonia–Latvia Programme funding (total amount of funding – 37 m EUR; by the beginning of 2010 the total amount of finances allocated was 24 m EUR; recently another 3.5 m EUR were allocated to bilateral cross-border projects).

By engaging other regional and EU partners, Latvia and Estonia are able to attract funds from the Central Baltic INTERREG IV A Programme (the European Regional Development Fund has allocated more than 100 m EUR to the Programme), the Estonia–Latvia–Russia Cross Border Cooperation Programme Within the European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI co-financing amounts to ca 47 m EUR), INTERREG IVC programme (European Regional Development Fund has allocated more than 321 m EUR) and the European Union Baltic Sea Region Programme (total funding of 236.6 m EUR).

Proposals:

- To keep Latvian–Estonian cooperation issues on the table the governments should make annual budgetary allocations to a common Latvian–Estonian co-operation

fund. The fund could start from even very small, symbolic amounts;

- This fund could be administered by a newly created institution, a Latvian–Estonian Secretariat, for instance. However, we would prefer engaging existing institutions such as the Latvia–Estonia and Estonia–Latvia Institutes in Valka/Valga, for example. These institutes have project implementation experience – they have experienced and educated staff, although in limited numbers, and they have already developed good mutual co-operation and co-operation with national institutions. It would also be advantageous for the entire Valka/Valga region, as the co-ordination of the co-operation would move from the capitals to the region;
- The advantages offered by the EU funds have to be used as much as possible in facilitating regional co-operation and Latvian–Estonian collaboration in particular.

IMPLEMENTATION PROCESS

- A responsible person should be nominated by the Prime Ministers, located within the Prime Ministers' offices to co-ordinate the implementation of the recommendations;
- Once a year the Prime Ministers should review the progress of the implementation and set/pick a priority issue/issues for the next period;
- We suggest upgrading the Latvia–Estonia and Estonia–Latvia Institutes in Valka/Valga and to give them tasks on certain issues from the report;
- We propose the organization of a joint seminar to discuss the report and issues linked to Latvian–Estonian relations in November 2010.

PART FOUR: VISION – LATVIA AND ESTONIA 2020

Estonia has been a Eurozone member for 10 years and most people think that the same is true for Latvia which indeed joined in 2014. The Baltic rim region has increased in importance within the EU, with Estonia and Latvia being the main beneficiaries of this process.

Both Latvia and Estonia have managed to create an environment highly attractive to talent from abroad, adding this essential factor to the excellent geographical position of the countries. Students and young professionals from the neighbouring countries are drawn by living standards, easy connections, plentiful jobs, liberal attitudes and good educational systems. Latvian and Estonian, along with English and other foreign languages are widely spoken.

A Latvian-Estonian-Qatar joint venture is operating the largest LNG terminal on the eastern Baltic coast in Liepāja. Gas pipelines connect the terminal to Finland, Estonia and Lithuania. Providing an integrated and free energy market, Latvian and Estonian main grids have merged into Livonian Energy, which is publicly listed. Energy infrastructure, including gas pipelines, is unbundled. There is transparent competition among the suppliers. A nuclear power station has been built in Estonia near Paldiski, owned by joint venture of Livonian Energy and Finnish Pohjolan Voima.

Both countries have streamlined public administrations that are among the most effective and efficient public administrations in the region. Economic and political stability has lured back a great number of the former emigrants. Continuous economic growth has created numerous work places.

Seamless integration between the public services of both countries allows for smooth and easy procedures for those customers, who have to deal with services in both countries. Intensive, resource-saving and rational cross-border co-operation between the local service-providers accommodates the immediate needs of people living in the border areas.

Latvia and Estonia have been successful in promoting greentech and IT related investment. Some of the investors have chosen the old Livonian region over the capitals, indirectly leading to a revival of servicing industries in those areas.

There are improved transport networks. A fast train line between Tallinn and Riga still passes through Tartu and Valga, but the implementation of Rail Baltica will soon bring the capitals within two hours of each other. The new route will not diminish the importance of Tartu-Riga rail traffic which is booming thanks to cooperation between the Universities. Trains are competing with the airlines on the same routes, allowing for a swift connection between both capitals as well as connecting them to the European capitals and other important destinations.

Travel between Latvia and Estonia is not limited to students and businesspeople. The increasing number of local tourists is fast approaching Estonian-Finnish figures.

The number of Estonian schools with the Latvian language in their curriculums has increased; the number of students at the Estonian school in Riga has grown as well.

More than 10 books are translated from Latvian to Estonian every year, but this is still less than the number of Latvian translations. Most Estonians and Latvians know each other's Prime Minister's name.

There are joint diplomatic representations in Asia, Latin America and Africa working as reliable partners, promoting the economic interests of both countries.

Ruhnu Island traditionally hosts the annual Latvian-Estonian Senior National Defence Summer Courses. The quality and impact of the courses is so high, that they are extremely popular in both Estonia and Latvia, and participation in this event has turned into a matter of prestige.

